

Es Busqueret

Revista de divulgació ornitològica

Número 42
Juliol 2016

Naturalisme

Comptar agrons, a la colgada

Viatge

Monteverde

El cel també és seu

Ratapinyada de cova

A través de l'objectiu - Una imatge de natura

Erodium reichardii al Cap de Formentor

Nikon d610, Tamron 90 macro. 1/640 s, f/4.5, ISO 400

La nostra Serra compta amb uns paisatges espectaculars. Al llarg de les estacions és el teló de fons perfecte, un lloc on podem somiar, meditar,... un espai on començar o continuar un camí, un lloc on tornar. Aquest paisatge real és hàbitat per gran nombre d'espècies vegetals, sempre hi són, han evolucionat adaptant-se a la Serra i alhora li donen forma. Moltes d'elles són endèmiques i troben en aquest racó de l'illa la seva única llar. Com en el cas de l'Erodium reichardii algunes són molt petites i pràcticament passen desapercebudes a l'ull humà.

Per a una gran part de persones que s'acosten a la Tramuntana aquestes espècies són gairebé desconegudes. Per altra part de la societat, simplement, no existeixen. Dificilment pot estimar-se allò que no es coneix, i menys encara, defensar-lo o protegir-lo. És per això que la divulgació dels valors naturals hauria de ser el combustible de cadascun dels projectes dels fotògrafs de natura.

Part de la tasca del fotògraf de natura ha de consistir en donar visibilitat a aquestes espècies, als paisatges que queden en unes illes que pateixen l'assetjament terrible d'una societat ansiosa de beneficis econòmics. Cada un de nosaltres, a la seva manera, intenta amb cada fotografia captar l'atenció de l'espectador, amb un estil més artístic o més descriptiu, la finalitat és la mateixa, sensibilitzar l'observador i fer-lo partícip d'una realitat, d'un moment.

La fotografia d'Erodium reichardii està realitzada a Formentor, en unes parets on l'espècie ha trobat el lloc idoni per al seu desenvolupament. La inclusió de part del paisatge ajuda a no desnaturalitzar l'espècie, a fer-la part d'un tot. Cadascuna d'aquestes espècies són elles mateixes però també el paisatge on viuen.

Néstor Carda

Néstor Carda (Palma, 1977). Amant de la fotografia als seus múltiples llenguatges, és en la fotografia de natura on fa anys vaig trobar la meua passió, la meua "muchedad".

Seguidor de la vessant més etèria de la fotografia, la que suggereix més que mostra, crec que una fotografia és més que capturar una imatge. Estudiar el medi, la història, les espècies que l'habituen; submergir-se en bibliografia de manera prèvia a l'acció pròpia de fotografiar és part de la mateixa. Poder disposar de tota la informació necessària sobre el nostre entorn ajuda a les nostres fotografies a ser alguna cosa més que una simple postal. Tota aquesta informació, a més, farà que qualsevol incursió en el medi es realitzi amb seguretat per al mateix i per als seus habitants.

A dia d'avui, tot i el bombardeig diari d'imatges al qual som sotmesos, la Fotografia segueix

sent una eina fonamental per ajudar a conservar el medi natural i apropar-lo a una societat que mira la Natura des de la distància o com a un simple espai lúdic, una societat que, malauradament, ha deixat de ser conscient que som part d'ella.

Sumari

2	A través de l'objectiu Erodium reichardii per Néstor Carda coordina Margalida Roig	21	Sabies què... per Maite Serra-Franco
4	Editorial	26	Notícies del món per Maite Serra-Franco
5	Piulades Humor	30	El cel també és seu Ratapinyada de cova per David García i Gemma Carrasco
6	Aquí què hi veus? Coa-rojot per Pere Garcias	34	Identificació Les pàsseres per Manolo Suárez dibuixos de Miquel Morlà
8	Naturalisme Comptar agrons, a la colgada per Pere Vicens	36	Es Busqueret se'n va de viatge Monteverde, Costa Rica per Pere Garcias
16	Actualitat Marató ornitològica 2016 per Pere Vicens	54	Més que ocells Peixos a la vorera per Mercè Morató dibuixos de Cati Artigues
18	Un racó per descobrir La Gola del Port de Pollença per Cristina Fiol	51	Quadern de camp per Steve Nicoll

Es Busqueret

Revista de divulgació ornitològica de les Illes Balears
Número 42 - Publicació gratuïta.
www.esbusqueret.com - ornitologia@gobmallorca.com

Edita

GOB - Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa
Manuel Sanchís Guarner, 10 - 07004 Palma
www.gobmallorca.com - info@gobmallorca.com

Editor

Manuel Suárez

Comitè editorial

Cati Artigues, Cristina Fiol, Maite Serra

Revisió lingüística

Sebastià Avellà

Disseny i maquetació

Toni Muñoz

Col·laboren en aquest número:

Cati Artigues, Rafael Barrientos, Dusan Brinkhuizen, Néstor Carda, Gemma Carrasco, Joe Cockram, Cristina Fiol, Joan Florit, Esteve Gallardo, David García, Pere Garcias, Xavier Gassó, Bob Gosford, Brandon Holden, Attila Kovacs, Michel Laplace-Toulouse, Rafel Mas, Mercè Morató, Miquel Morlà, Toni Muñoz, Steve Nicoll, Maties Rebassa, Margalida Roig, Ana Sanz-Aguilar, Johan Stenlund, Lupe Suárez, Manolo Suárez. Pedro Trejo, Pere Vicens, AFONIB, SOM.

DL: PM-1937-2004 ISSN: 1889-4275
Prohibida la reproducció no autoritzada, total o parcial, amb finalitat comercial.

Fotografia de portada:
Agró blanc gros,
Egretta alba
Autor: Toni Muñoz

El Govern acaba d'anunciar una campanya que, amb el lema "*Benvingut turisme sostenible*" pretén "*posar en valor el fet turístic, tot incidint en la necessitat de la seva sostenibilitat per tal d'assegurar-ne el seu futur i una bona convivència amb la població local*". Impulsada per patronal i sindicats, sembla la reacció dels més interessats en mantenir i incrementar aqueix model davant la, per ells, preocupant sensació de saturació que progressivament creix entre la ciutadania.

Recordem que fa pocs mesos el Govern aprovà el nou *impost del turisme sostenible*, en realitat una taxa turística de reinversió en el propi sector i que haurem de veure si realment acaba tenint una destinació fonamentalment mediambiental (entesa com el patrimoni natural i cultural) o es dedica a altres coses.

Les dues iniciatives utilitzen el terme "turisme sostenible", que sobre tot al text de la llei de l'impost sembla fer referència a un turisme de més qualitat (econòmica?) i que acudiria en temporada baixa per gaudir del patrimoni natural i cultural. Per no pervertir encara més el terme "sostenible", diguem-li a partir

d'ara "turisme verd". Superficialment la idea no sona malament, si no fos per alguns "detalls".

En primer lloc per què es planteja fomentar el "turisme verd" sense escometre la contenció i decreixement del turisme "de sol i platja". Així, la cosa va d'afegir, no de convertir. Fins ara no s'ha plantejat cap mesura que pretengui minvar de forma apreciable el nombre de turistes en la punta estival. Però, té això alguna cosa a veure amb la qualitat ambiental als espais naturals? Evidentment. La pressió humana estival (superant els 2 milions de persones alguns dies) sobre els nostres recursos naturals té efectes sobre quasi tot, i també sobre els ecosistemes naturals. Per posar un exemple, ja sabem dels greus problemes de qualitat de l'aigua del Parc Natural de s'Albufera. Una major pressió d'extracció d'aigua dolça per abastir la població turística suposa una menor disponibilitat per arribar al cabal ecològic mínim que necessita el parc, i la impossibilitat de renovar adequadament l'aigua. Els efectes de la massificació arriben igualment a zones dunars, illots, penya-segats, alguers de posidònia...

En segon lloc per què si bé es cert que es donen passes cap a la promoció d'aquest "turisme verd" (fins i tot el Consell de Mallorca ha anunciat una campanya per promoure el turisme ornitològic) existeix el perill que s'utilitzin aquests recursos (espais naturals, biodiversitat) com a simples elements de promoció turística, sense considerar la seva recuperació i conservació com el pilar fonamental, previ i imprescindible. Ha passat més d'un any des del canvi de govern, i els espais naturals protegits compten bàsicament amb els mateixos recursos humans i econòmics retallats que va deixar el PP. Promoure l'afluència de turisme als espais naturals sense poder-los gestionar adequadament és una greu irresponsabilitat.

Així idò, per avançar cap al turisme sostenible cal en primer lloc abordar seriosament el decreixement del turisme que tenim, i per potenciar el "turisme verd" cal invertir veritablement en conservació. Si només ens quedam ens els slogans publicitaris poc farem, a més de perdre 4 anys per estar igual si no pitjor. •

A Artà un grup de veïnats coordinats pel GOB i amb la col·laboració de l'ajuntament va censar el passat mes de juny la totalitat de nius de cabot, *Delichon urbicum*. El resultat fou de 168 nius ocupats i 45 buits. Esperam que l'any que ve es pugui repetir aquesta experiència de ciència ciutadana, i que s'apunten a fer-ho altres pobles.

Per primera vegada, des de l'aplicació del Pla de Recuperació de la Milana a Mallorca l'any 2008, i de la declaració del Parc natural de Mondragó al 1992, una parella de milanes (*Milvus milvus*) ha aconseguit surar amb èxit un pollet. Esperam que aquesta espècie es consolidi com a reproductora al parc.

En Parc Natural de s'Albufera de Mallorca torna comptar amb exposició permanent de fotografies, cedides per l'AFONIB, i que mostren la flora, fauna i paisatge més representatiu del parc. Es pot visitar cada dia, al centre de recepció.

A la colònia de virot petit (*Puffinus mauretanicus*) de sa Cella, a la Trapa, un equip d'investigadors ha trobat un exemplar que fou anellat per membres del GOB el 16 de juny de 1986 quan era encara un poll. L'anella que portava ha estat determinant per a precisar la seva edat, 30 anys!!!! El rècord de longevitat de l'espècie el té un exemplar de 50 anys, capturat a Gales.

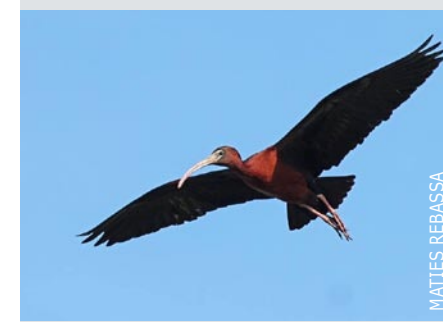
A Cabrera enguany s'han detectat 5 parelles territorials d'àguila peixatera (*Pandion haliaetus*), el màxim registrat fins ara. L'any ha estat bo per aquesta espècie, amb 21 parelles reproductores a les Balears que han aconseguit surar 24 polls.

El grup de voluntaris d'ornitologia vertical del GOB ha tornat a col·laborar enguany en les tasques de marcatge d'algunes de les àguiles peixateres mallorquines. Aquest grup es mostra sempre molt actiu col·laborant en diverses tasques especialitzades com ara el suport al marcatge de milanes, cens de ferrerets, erradicació de flora exòtica a penya-segats, ...on es requereix una formació especialitzada en escalada. Un gran equip tot plegat!

Pollença radio estrena un nou programa estiuec dedicat als aucells i a la natura mallorquina. Baix la direcció del biòleg Pere Tomàs, "el Niu de s'Àguila" s'emet tots els divendres a les 19.30 h al 107.9 de la FM. També podeu escoltar les gravacions al web www.radiopollença.net.

Enguany han nascut a Mallorca 25 polls de voltor negre, *Aegypius monachus*. Tot un rècord de nidificació per a l'espècie a l'illa.

Tenim una nova espècie nidificant a les Balears, concretament al Parc Natural de s'Albufera de Mallorca. Es tracta de l'ibis negre, *Plegadis falcinellus*. Es pensa que hi podria haver-hi entre 2 i 4 parelles al parc, ja que s'han observat fins a mitja dotzena de juvenets.

Humor

Per Rafel Mas

I aquí, què hi veus?

Què ens diuen els detalls de la imatge sobre aquest aucell?

Per **Pere J. Garcias**

Coa-rojot, *Monticola saxatilis*

Per fer més diversa aquesta secció i no tractar solament les espècies més abundants o populars és hora de parlar d'una raresa a les Balears, no pel seu aspecte especialment estrany o aberrant sinó per la seva escassetat. De fet Mallorca és l'única illa on cria, ja que per fer-ho tria llocs per sobre dels 600 m.s.n.m i aquestes contrades, a les Balears, sols es troben a la Serra de Tramuntana.

Monticola prové del llatí i és literalment "el que viu a les muntanyes". Per acabar d'especificar-ho i que no hi hagi dubtes el nom específic saxatilis significa que es troba entre les pedres i ve del llatí saxum, pedra. Resumint "el que viu a les muntanyes entre les pedres". És una bona descripció dels costums i l'hàbitat d'aquest aucell. Sembla que és una espècie relicte, o sigui, romanent de quan les glaciacions cobrien bona part de l'hemisferi nord. Amb la pujada de les temperatures aquesta espècie quedà reclosa als cims de les muntanyes mediterrànies, ja que és una espècie meridional i no sobrepassa els Pirineus i els Alps. A Mallorca es creu que en crien una desena de colles repartides en cinc zones. El gènere Monticola té catorze espècies i està molt estès per les zones tropicals i subtropicals del vell món des d'Europa fins al Japó i a tot l'Àfrica.

Comencem amb els noms comuns: En català és Merla roquera, en castellà és Roquero rojo, en francès Mèrle de roche, en anglès Rock thrush, en portuguès Merlo-das-rochas, en danès Stendrossel, sten, pedra i drossel, nom antic dels tords, en suec Stentrast, stein pedra i trast, tord, tots aquests fan

referència a tords de roca o pedra. En alemany és Steinrötel, on stein és pedra i röte vermellor, en neerlandès Roderotslijster, literalment roquer roig, en gallec Merla rubia i en basc Harkaitz-zozo gorria, de harkaitz, pedra, zozo, merla i gorria, roig. Tots aquests noms fan referència al color roig del pit del mascle i a les roques. He deixat pel final el nom, més ben dit, noms que té a Mallorca. Gràcies a l'Atlas Ornitològic de les Illes Balears, en premsa, sembla que el nom més estès arreu és Coa-roja amb lleugeres modificacions com Coa-roja gros, i als llocs on es diu així a les espècies del gènere Phoenicurus les anomenen Coa-rojins. Però hi ha un nom que m'agrada especialment i és el de Coa-rojot recollit únicament a Alaró i certament li escau. Record que, ja fa molts d'anys, un dia que estava rodant pel Pla de Cúber, vaig veure d'enfora un aucell que es tirà a terra des d'un marge i la coa roja lluir com un llampec. Quan el vaig situar amb els prismàtics me'n vaig adonar que era un M. saxatilis. Quan va començar a sonar el nom de Coa-rojot ràpidament el vaig adoptar com el més adient, ja que és aquest un tret molt característic i dels dos sexes, i no els noms de nova factura com pàssera de pit roig o mèrlera vermella que, a part de no tenir arrels populars, sols fan referència al mascle i no són, doncs, políticament correctes. I com a cirereta he deixat pel final com li diuen en italià i no us podríeu imaginar com!!!... Doncs Codirosso l'augmentatiu de Codirosso, sí, Coa-rojot!

1 El cap del mascle és d'un blau cobalt clar, la femella és molt més discreta i no té les parts superiors blaves sinó roig bru favadas de marró.

2 El pit del mascle és taronja clar, semblant al color del pit del ropit, la femella el té taronja marronós lleugerament marcat amb fines barres semblants a escates.

3 El bec és el típic d'un tord: fort i acabat amb punta que tant li serveix per depredar sobre artròpodes i petits vertebrats com consumir fruits i baies.

4 El tret més característic i molt visible al camp és la coa roja. Pràcticament del mateix color que la de les coa-roges.

5 El mascle té una taca blanca al mig de l'esquena molt visible i serveix com a tret d'identificació. No hi ha cap altre espècie de la mateixa mida que presenti aquesta taca d'un blanc immaculat.

6 Aspecte general de tord però marcadament coacurt. Molt terrestre sols es posa a les esteses elèctriques per cantar i marcar territori. Rarament es posa als arbres i sempre al capcurucull. Cria sota penyes i a escletxes però no a grans espadats sinó a parets de roca baixes quan no ho fa a terra directament sota una gran roca. També utilitza velles construccions abandonades com cases de possessió, de neu i forns de calç.

Comptar agrons, a la colgada

**Resultats del cens hivernal d'agrons
colonials a les Balears, al 2016**

Per **Pere Vicens**

Entre el 15 i el 24 de gener del 2016 es va dur a terme el cens d'aus aquàtiques hivernants a les Balears, i una part important de les espècies lligades al medi aquàtic són els agrons. Aquests aucells de cames llargues i bec gros tenen la costum (o la necessitat) de dormir plegats sobre la vegetació d'un lloc on hi hagi una massa d'aigua just al costat.

Per a maximitzar l'eficàcia del cens, es feren els recomptes a l'entrada (o a la sortida) del lloc de les colgades comunitàries. L'avantatge d'aquest sistema és que s'augmenta molt en comoditat, rapidesa i precisió.

Prèviament, als mesos de novembre i desembre, es detectaren les zones de colgada observant cap a on es dirigeixen els grups, volant, a darrera hora del dia. Llavors, en la data determinada, se'ls va esperar des de les 4 de l'horabaixa fins l'entrada de fosca (devers passades les 6) i s'anotaren el total de les arribades en tongades de 10 minuts.

Vàrem haver d'anar ben abrigats, perquè va fer fred i esperàrem aturats, apuntant les xifres a una llibreta. Sempre ajuda l'estar una mica a contrallum del lloc de colgada, per així poder distingir millor la silueta i determinar correctament l'espècie.

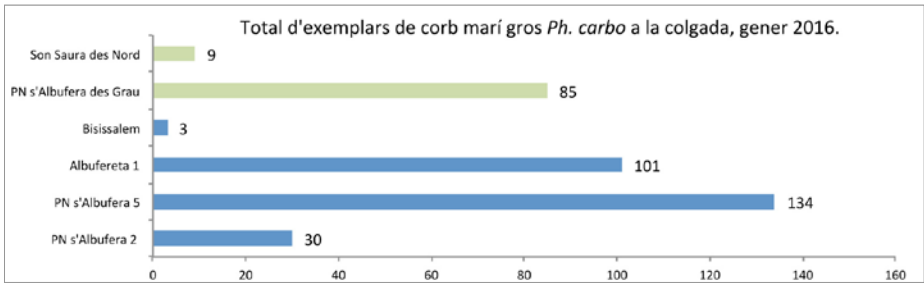
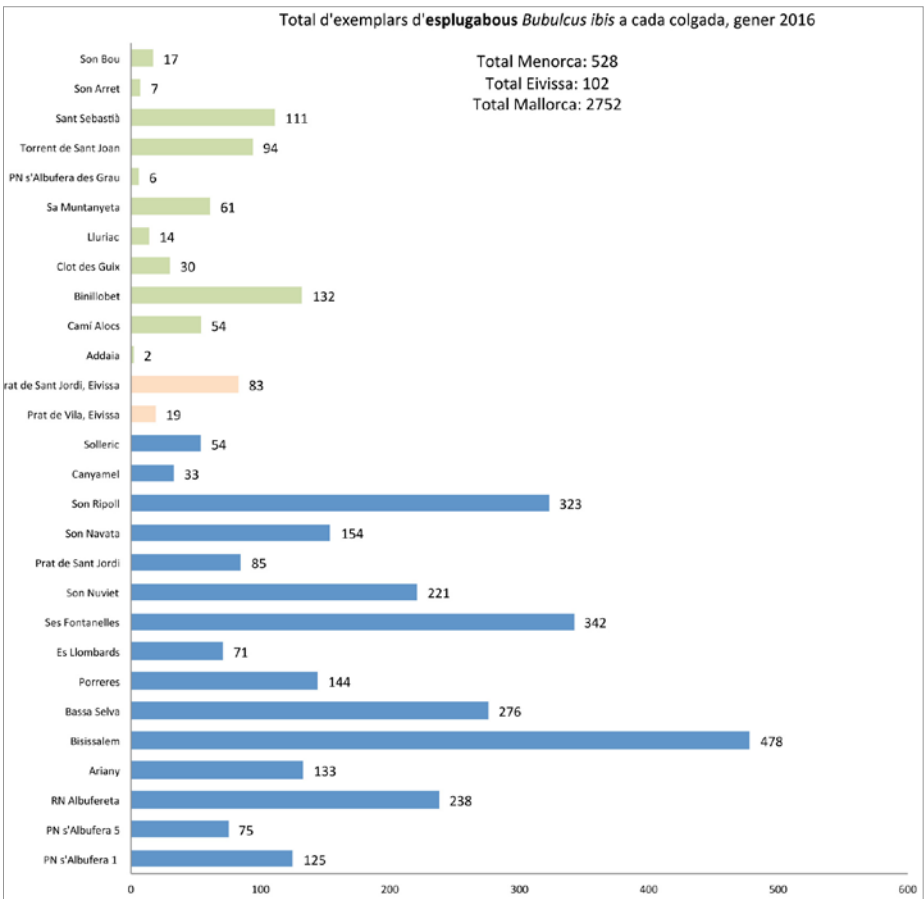
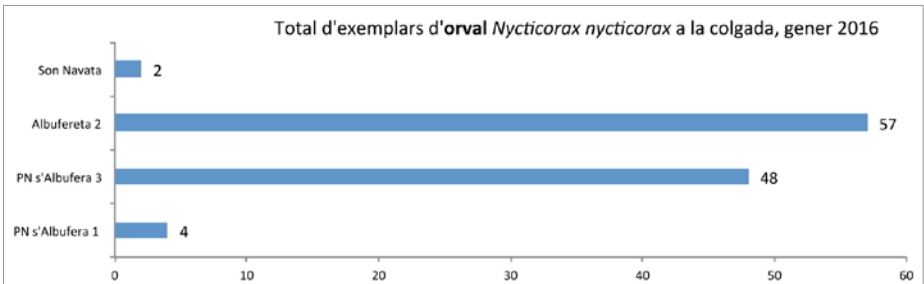
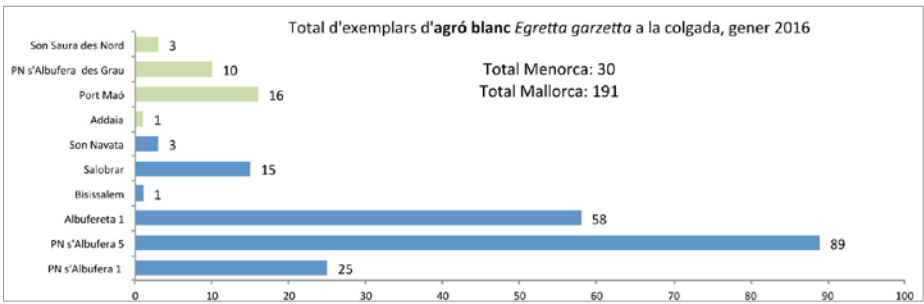
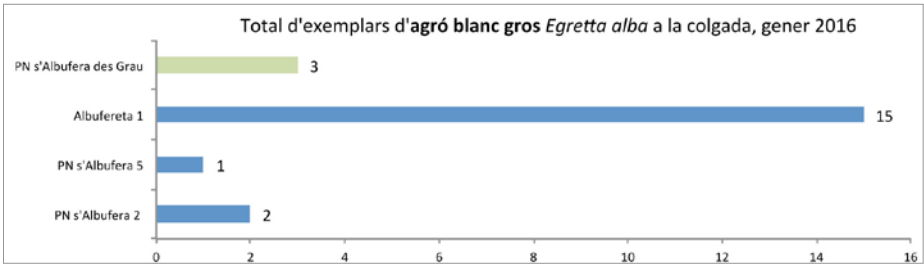
A Eivissa i a Menorca el cens es va fer en un sol dia, per evitar possibles repeticions d'exemplars que puguin canviar de lloc de colgada. En canvi, a Mallorca ho haguérem de fer en 5 dies perquè no hi havia prou persones amb experiència i, també, per la major quantitat de colgades (al PN de s'Albufera de Mallorca hi ha 5 llocs de colgada diferents, i a la RN de s'Albufereta, 2).

Per aquests motius, al novembre i desembre s'organitzaren diverses jornades per formar els voluntaris novells. Una sessió formativa teòrica-pràctica al PN de s'Albufera de Mallorca (on es mostraren les principals característiques i diferències entre les espècies referides) i una pràctica de cens a l'Edar de Binissalem.

Els objectius generals eren els d'actualitzar i avaluar el coneixement de la població hivernant de les espècies d'agrons a les Balears, però també la determinació i conecreació d'una part dels dominis vitals per a cada una d'aquestes espècies que,

molt sovint, estan situats fora de la gestió i del control dels Espais Naturals Protegits.

Així mateix, també es censaren els exemplars de corb marí gros *Ph. carbo* que hi acudiren.

Les localitats visitades foren les següents:

A Mallorca: el PN de s'Albufera, la RN de s'Albufereta, l'Edar d'Ariany, l'Edar de Binissalem, la bassa de Sa Teulera de Selva, l'Edar de Porreres, Ses Fontanelles, Son Nuviet, una àrea als afores d'Es Llombards, Ses Fontanelles, Son Nuviet, una àrea al Prat de Sant Jordi, l'Edar de Son Navata, les cases de Son Ripoll, el torrent de Canyamel, el salobrar de Campos i les cases de Solleric.

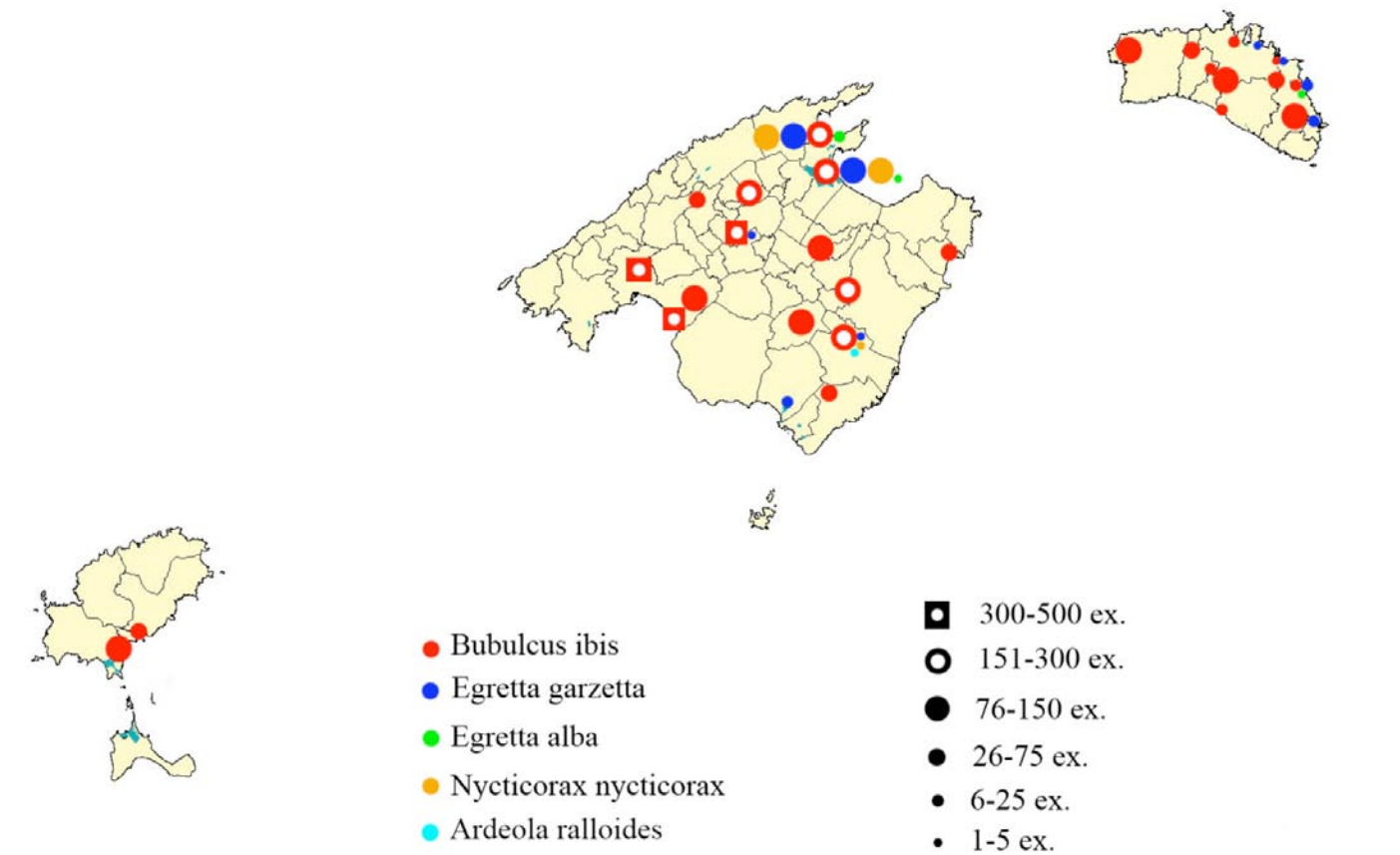
A Menorca: Addaia, el camí dels Alocs, Binillobet, el Clot des Guix, Lluriac, Sa Muntanyeta, el PN de s'Albufera des Grau, el torrent de Sant Joan, Son Sebastià, Son Arret, el Prat de Son Bou, el port de Maó, Santa Marianna, Es Prat i Son Saura

des Nord.

A Eivissa i Formentera: el Prat de Vila, el Prat de Sant Jordi, Ses Feixes de Talamanca i s'Estany des Peix.

I comptàrem amb la participació de les següents persones:

A Mallorca: Ana Pérez, Andres Más, Andreu Guardiola, Antoni Fontanet, Antoni Mestres, Catalina Martorell, Catalina Sebastià, Cati Artigues, Ekaitz Egurrola, Gemma Carrasco, Jaume Garcia-Delgado, Joan M. Ferrer, Josep Camprubí, Mabel Gutiérrez, Malena Soler, Manolo Suárez, Maria Cantallops, Maria J. Ambrosio, Matilde Martínez, Mika Palmer, Noelia Melis, Pep Manchado, Pep Sunyer, Pep Toni Coll, Pere Tomás, Rafel Mas,

Distribució i abundància de les espècies d'agrons colonials detectats a la colgada, al gener de 2016. (Els icones de les diferents espècies a la RN de s'Albufereta, al PN de s'Albufera de Mallorca, al PN de s'Albufera des Grau, a l'Edar de Binissalem i a l'Edar de Son Navata estan lleugerament desplaçats en el mapa per qüestions d'espai).

Evolució de la hivernada

Una vegada obtingudes les xifres, hem cregut interessant aportar una comparativa històrica de les poblacions hivernants d'agrons a les Balears des del 1988 fins al 2016, perquè l'evolució d'algunes espècies és prou significativa.

A l'hora d'analitzar les gràfiques dels històrics, s'han diferenciat les illes de Mallorca i Menorca, mentre que Eivissa i Formentera han anat en conjunt pel fet que hi ha un intercanvi relativament habitual d'exemplars entre les dues illes (Jordi Serapio com. pers.).

S'ha de tenir present que els anys 1988 i 1989 les zones censades eren molt poques per manca de

voluntaris; que als anys 1988, 1996 i 2001, als AOB no hi ha cap dada de les aus hivernants de Menorca i que, al 1999, el cens d'agrons del PN de s'Albufera de Mallorca no es va fer a les zones de colgada (sols es comptabilitzaren durant el dia a les àrees visitades).

Esplugabous *Bubulcus ibis*

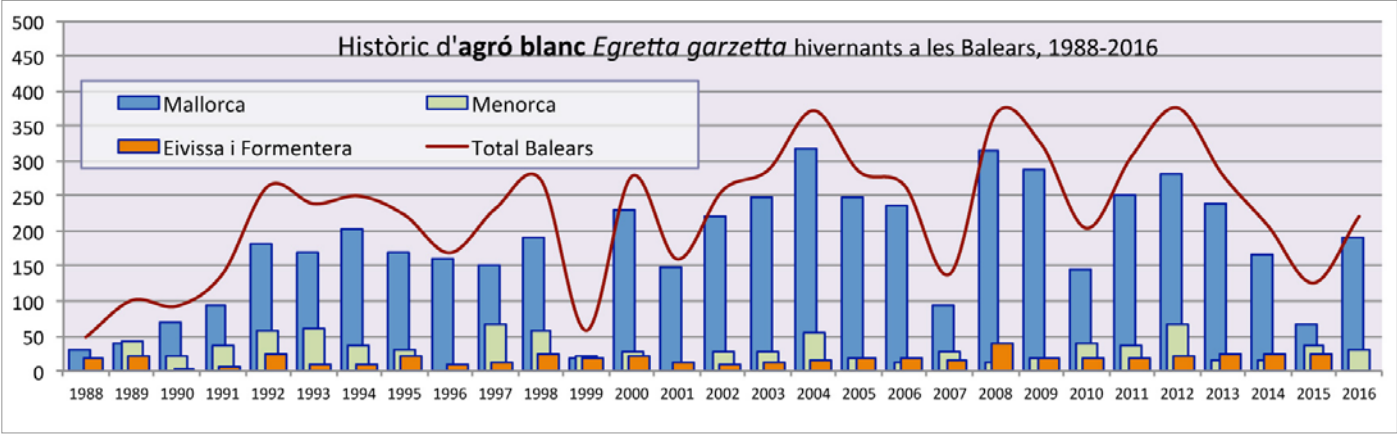
Ha estat l'espècie més abundant, amb una xifra de 3.382 ex. al total de les Balears. A Mallorca s'han censat 2.752 ex. (un 81,4 % del total), 528 ex. a Menorca (un 15,6 % del total) i 102 ex. (quasi un 3% del total) a Eivissa i Formentera.

A Mallorca s'han detectat 15 localitats, 6 d'elles amb més de 200

exemplars (Son Ripoll, Son Nuviet, Ses Fontanelles, la bassa de sa Teulera de Selva, l'Edar de Binissalem i la RN de s'Albufereta). La colgada més petita ha estat la de Canyamel, amb 33 ex., i la més gran la de l'Edar de Binissalem, amb 478 ex. Enguany no hi ha hagut presència a l'Edar de Sa Ràpita ni al Salobrar de Campos.

A Menorca s'han detectat 11 localitats, 3 d'elles amb més de 90 exemplars (Sant Sebastià, torrent de Sant Joan i Binillobet). La colgada més petita ha estat la d'Addaia, amb 2 exemplars, i la més gran la de Binillobet, amb 132 ex.

A Eivissa i Formentera sols hi ha hagut presència, en les dates del cens, a les localitats de Prat de Vila, amb 19 ex. i Prat de Sant Jordi, amb

83 ex., a Eivissa, però en un cens anterior s'anotaren 9 ex. el 10 de gener a l'Estany des Peix. Aquestes desaparicions temporals són habituals en punts de colgada que pateixen molèsties.

Analitzant tots els anys, hi ha hagut un augment molt important a partir del 2011 (més del doble que al 2010) que s'ha estabilitzat en els darrers anys.

Aquest augment espectacular té paral·lelismes amb el comportament de la població nidificant francesa, que s'ha disparat a l'alça en els darrers anys (més de 14.000 parelles al 2015, arribant al 17% de la població europea) i amb l'augment de més del 350% de la població hi-

vernant del llevantal espanyol en els darrers 20 anys

Aquesta espècie es va començar a detectar a Menorca a partir del 1995 i al 2000 ja s'anotaren dormidors a Mallorca fora del PN de s'Albufera, amb ex. a la bassa de l'aeroport i al Salobrar de Campos. A 2001 ja fou regular la detecció a Eivissa i als anys 2004, 05 i 06 s'anotaren a les depuradores de Son Navata, Ariany i Binissalem, respectivament, començant la colonització explosiva dels camps de conreu mallorquins.

Agró blanc *Egretta garzetta*

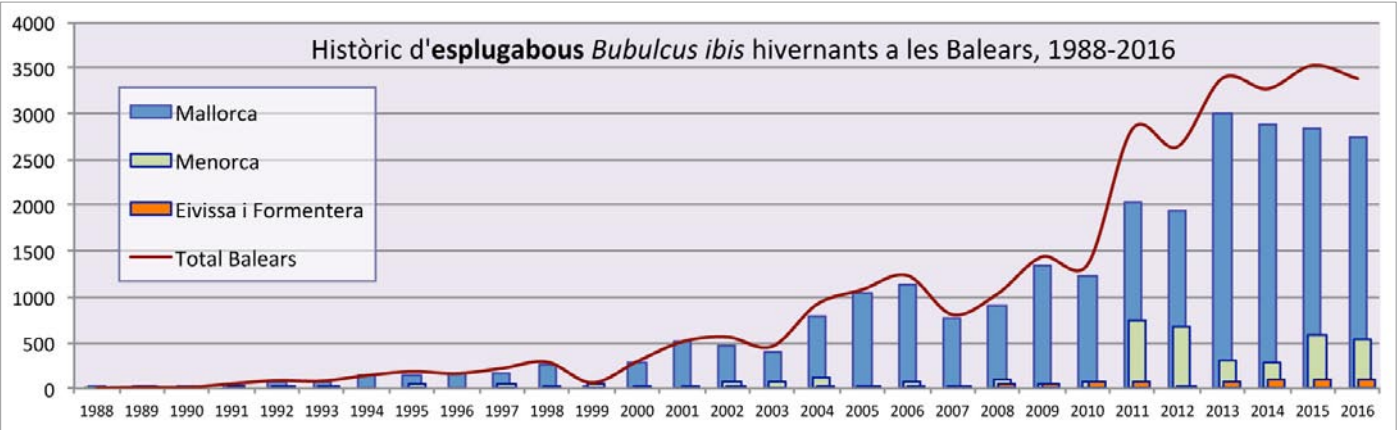
Amb 191 exemplars ha estat la segona espècie en abundància, però

amb molta diferència amb l'anterior.

A Mallorca s'han detectat exemplars a 5 localitats amb un màxim de 114 ex. a PN de s'Albufera de Mallorca (en dues colgades diferents). Les més poc nombroses han estat els 3 i 1 ex. de les depuradores de Binissalem i de Son Navata, a Felanitx.

A Menorca la més nombrosa ha estat la situada vora el port de Maó, amb 16 ex., i la més petita a Addaia, amb 1 sol exemplar.

La població hivernant ha sofert fluctuacions periòdiques molt importants des de 1988, amb màxims de 318 i 315 ex. els anys 2004 i 2008, però amb baixades de fins a 67 o 95 ex. als 2015 i 2007. En general, però, la població mostra un lleuger decre-

ment i, per primera vegada, no hi ha hagut deteccions a Eivissa i Formentera. A nivell estatal, en els darrers 20 anys hi ha una tendència general positiva però també amb marcades fluctuacions i baixades periòdiques.

Agró blanc gros *Egretta alba*

Enguany s’han comptabilitzat 21 exemplars a tot Balears. A Mallorca sols s’han detectat exemplars a la RN de s’Albufereta (15 ex.) i al PN de s’Albufera de Mallorca (3 ex. també en dues colgades diferents).

A Menorca sols s’han censat 3 ex. al PN de s’Albufera des Grau.

En general, hi ha hagut una lleugera minva respecte als anys anteriors després d’haver arribat als 44 ex. al 2012. Tampoc hi ha hagut deteccions a Eivissa i Formentera (que tenien presència continuada des del 2010). A nivell estatal hi ha hagut un augment espectacular des del 1990 (una mostra són els 468 exemplars del Delta de l’Ebre al 2011) lligat a l’expansió de la població reproductora a Europa.

Toret *Ardeola ralloides*

Es va observar 1 ex. immadur a Son Navata.

Altres observacions hivernals han estat, també, d’1 ex els anys 2005, 2007, 2008 i 2009, al PN de s’Albufera de Mallorca.

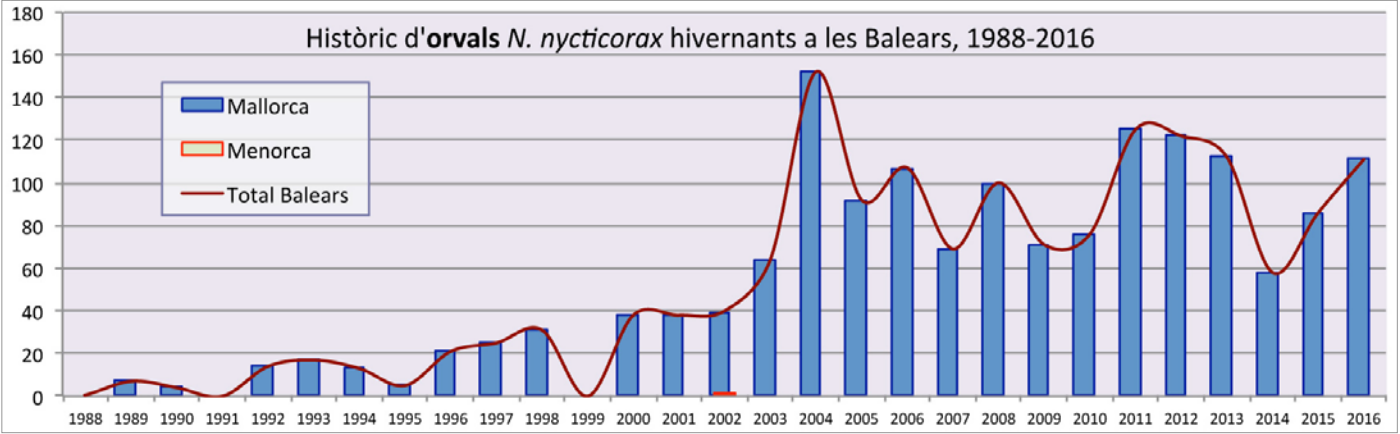
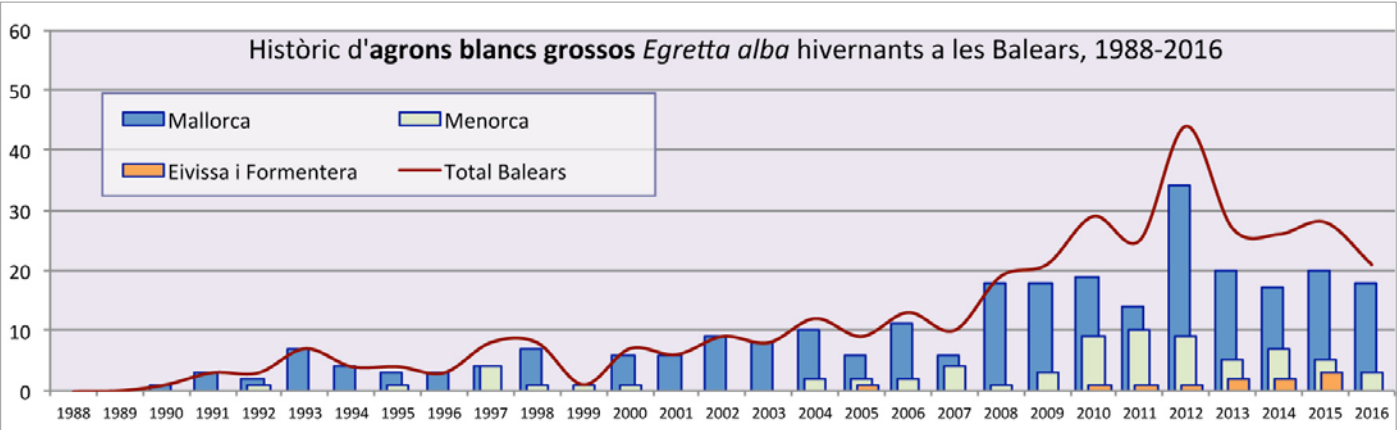
Orval *Nycticorax nycticorax*

Es detectaren 111 exemplars, tots a Mallorca. El nombre màxim va sortir a la colgada de la RN de s’Albufereta, amb 57 ex. La resta foren detectats al PN de s’Albufera (52 ex. en dos llocs diferents) i a Son Navata, on s’hi observaren 2 ex.

L’evolució general és irregular però positiva des del 2003 (quan es censaren 64 ex.) amb màxims de

Agró blanc gros, *Egretta alba*

Orval, *Nycticorax nycticorax*

CATÍ ARTIGUES

152 i 125 ex. als anys 2011 i 2004. Des del 1989, la presència a Mallorca és quasi constant, sobretot al PN de s’Albufera. A partir de l’any 2000 ja hi comença a haver cites a la RN de s’Albufereta, sempre en augment.

Des del 2008 a Son Navata s’hi citen entre 1 i 3 ex. A Menorca hi ha 1 ex. citat al 2002 a Tirant, i a Eivissa i Formentera no s’hi ha citat mai. La població hivernant espanyola també ha sofert un augment semblant.

Per acabar, comentar que per fer possible aquesta nota s’ha consultat la següent bibliografia:

-BirdLife International. Bubulcus ibis, European Red List of birds. Supplementary Material. The UICN Red List of Threatened Species. Luxemburg. (2005).
-Garrido, J.R., Molina, B. y Del Moral, J.C. (Eds). Las garzas en España, población reproductora e invernante en 2010-2011 y método de censo. SEO/BirdLife. Madrid. (2012).
-GOB. Recomples hivernals d’aus aquàtiques i limícoles a les Balears. AOB 1989-2015, vol 1 a 27. Palma.
-J.L. Martínez, O. Martínez, X. Méndez & P. Vicens. I y II censo de Ardeidos invernantes en Dormidero en las Islas Baleares. AOB 2007, vol 22. GOB. Palma. (2008).
-Vicens, P. Primer cens hivernal de corb

marí gros Phalacrocorax carbo a les zones de colgada a Balears. AOB 2012, vol 27. GOB. Palma. (2013).
-Vicens, P. Els Censos i Recomples dels aucells en la gestió del Parc Natural de s’Albufera. AOB 2004, vol 19. GOB. Palma. (2005). •

Marató ornitològica 2016

Per **Pere Vicens**

El passat 15 de maig es va dur a terme la 1a Mitja Marató Ornitològica de Mallorca. Es tractava de veure o escoltar el màxim nombre d'espècies d'auells des de les 00.00 h fins a les 13.00 h. Hi participaren dos equips, i a tothom els sobraven ganes i il·lusió. L'equip guanyador fou l'anomenat "Vitamina N", integrat per Mika Palmer, Xesca Riera, Pedro Van der Knoop (pare), Pere Vicens i Pedrito Van der Knoop (fill), amb un total de 74 espècies observades. L'altre equip, els "Abellerols" era compost per na Mabel Gutiérrez, na Malena Serra, en Manolo Suárez i en Quirze Reina, que en detectaren 72.

Entre els dos grups, s'anotaren un total de 82 espècies diferents: "Vitamina N" va detectar 10 espècies que "Abellerols" no va poder observar, mentre que aquests anotaren 8 espècies diferents a les de l'equip guanyador. Recordau que una de les condicions per comptabilitzar una espècie era que havia de ser detectada (vista o escoltada i reconeguda) per, com a mínim, 4 persones de les 5 dels "Vitamina N", i 3 persones de les 4 dels "Abellerols". Per aquesta qüestió, es detectaren moltes més

espècies que no pogueren ser comptabilitzades (segurament s'haurien acostat ben a prop de les 100 espècies).

Aquí teniu la crònica d'aquella jornada, feta pels guanyadors:

"Eren les 6 del matí i tots havíem dormit poc.

El sol encara no havia sortit però ningú tenia cara de son quan va començar la competició. Passàrem ràpidament al mode "somniure", afinant l'oïda i la vista, vora la zona d'Els Caülls (on ens havíem trobat), i començarem a detectar les primeres espècies. Cercàvem l'enganapastors i el mussol reial... però no: escoltàrem verderols, sebellins, butxaquetes, vitrats, busquerets...

Abans, però, definirem l'estratègia: 20 minuts aturats, escoltant i mirant, per llavors partir cap al següent lloc. Ens mouríem entre Pollença i Santa Margalida, sempre per zones de fàcil accés amb vehicle, per no haver de caminar. D'acord...?, Sí...!

Dit i fet, posàrem camí cap al nord i la sortida de sol, enmig de la

boirina, era preciosa. Ja teníem 10 espècies.

Aturada ràpida a s'Albufereta i a la torre ja hi havia un observador (mira que hi ha gent rara...). Apuntàrem unes quantes espècies més i partírem cap al mirador de Formentera on (oh, sorpresa...!) no hi havia ningú, només quatre cabres i una pàssera que ens va donar la benvinguda. Les vistes eren captivadores: el dia ben clar, el cel sense núvols, la mar plana i el matí fresquet. Sentim un busqueret coa llarg, però no tots: no compta!. Veuen una falzia pàl·lida, però no tots: no compta!. En Pere controla i, gairebé amb art marcial, ens marca el temps. No hem vist cap virot, ni virot petit, .. mala sort.

Davallàrem ràpidament i férem una aturada a les cases de Bóquer, on va sorgir (per primera vegada) la consigna que ens acompanyarà tot el matí: si ens encantàvem mirant una espècie que ja havíem vist, en Pere ens deia "no existe" i no hi perdiem temps. Allà hi veiem el capsigrany, un mascle preciós (i gens poruc) de sòl·lera boscana i, a les 08.00, un

parell de trencapinyons que ens esperaven vora el cotxe. A continuació, aturadeta a Can Cullerassa on seguïrem afegint espècies a la llista: es-tornell negre, passarell...

A les 08.10 na Mabel (de l'equip contrari) ens va enviar un WhatsApp desmoralitzador: "Hola!!! Cómo va?? Ya llevamos 10 especies Os vamos a machacar". Quina mentiidaaaa...!

Tornàrem cap a s'Albufereta i, de camí, en Pere organitza: en Pedro a conduir i els altres, uns mirant cap a l'esquerra i els altres cap a la dreta (i na Mika al davant, que es mareja si va darrere). A les illetes de sa Barcassa trobàrem un corriol variant, la llambritja, l'agró gris i, de sobte, ens va sobrevolar una corpetassa. Eren les 9 del matí i comentàrem: aquesta és de les bones, marcarà la diferència!!

De manera puntual férem els voltants de s'Albufera: s'Illot, Son Bosc, la depuradora, s'Amarador. Ens va sorprendre la detectabilitat d'altres espècies poc observables, però que no podem comptar avui: un mostel que ens travessa per davant, un conill fent una bona dormida...

Eren les 10 del matí i no haví-

em detectat el toret, ni l'àguila peixatera, ni la boscarla mostatxada, ni el quequí. En Pere va veure alguns falcons marins molt lluny, però cap dels altres ho va poder assegurar: no compta!.

A continuació anàrem al Blanquer de Maria, on les forces començaren a defallir mentre una milana passava, llunyana i solitària. Allà ens regalàrem una petita pausa per recobrar les energies, alegrant-nos d'escoltar els cants de les guàtleres i dels terolots de prat. La majoria va començar a sentir la duresa d'aquesta competició: sort que només és una mitja marató...!

Pfff...! No hi vérem la cuculla-da.

D'allà partírem cap a la Vall de Sant Miquel. Prevíem veure-hi els voltors i d'altres rapinyaires que per allà abunden. Vora l'alzinar de les Fonts Ufanes, i des del cotxe en marxa, escoltàrem el reietó de cella blanca i el busqueret de capell. Festa grossa...!!!

Al cap d'uns minuts un cucuí, un corb i els dos voltors: altres espècies que poder afegir al nostre saquet. Mentrestant, en Pedro (fill) ja

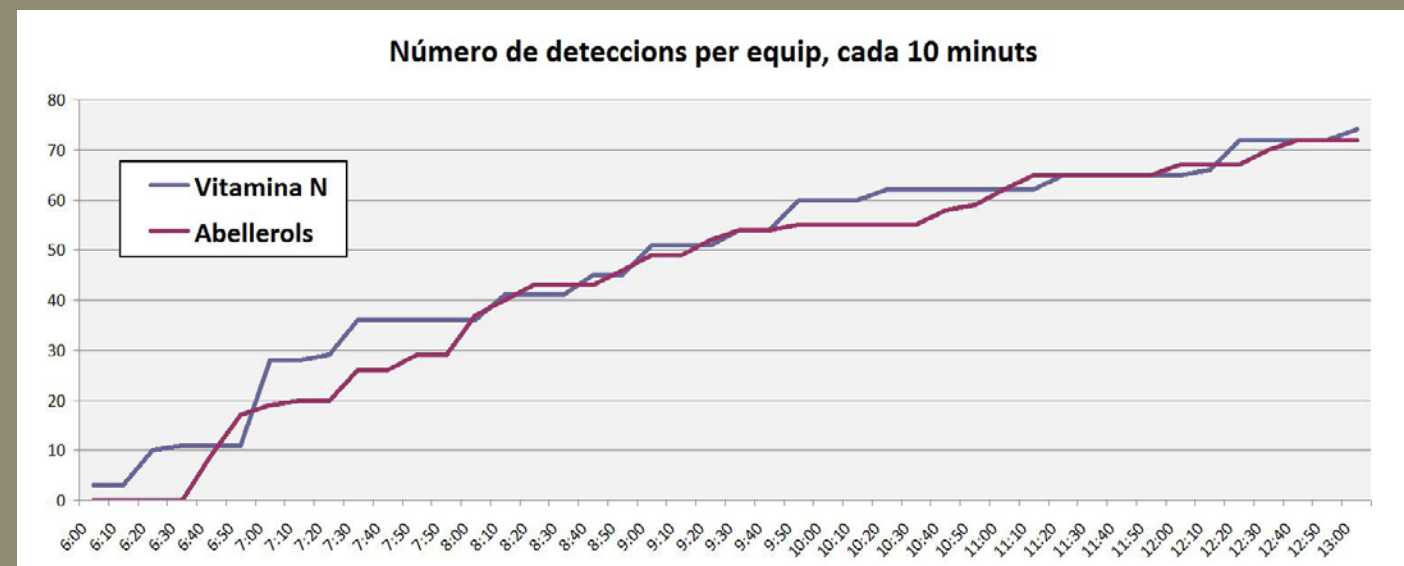
acabava les piles i quasi s'adormia dins del cotxe.

A les 12.40 dubtàvem si donar per acabada la recerca o intentar arribar a s'Albufera. Dúiem 72 espècies i ens decidim per la darrera opció. El camí es va fe llarg perquè la carretera estava envaïda de ciclistes. Semblava que no arribaríem...

A les 12.55 érem al davant del Murterar (sense haver atropellat a cap dels centenars de ciclistes) podent afegir el falcó marí i el mo-retó gairebé al darrer minut. Aquest darrer esforç va valer la pena: foren les dues espècies que ens donaren la victòria. Total, 74 espècies en 7 hores!

El resultat fou com el d'un partit de bàsquet: 72 a 74, l'experiència fou molt positiva i ens ho passàrem molt bé. Un matí llarg, diferent, estressant, emocionant i intens. Les hores passaren "volant" i ja pensàvem com podria ser la propera marató.

Un matí fantàstic i una experiència inoblidable. •

Un racó per descobrir

Per Cristina Fiol

Fotografies de Lupe Suàrez

La Gola del Port de Pollença

Trobam varies localitats conegudes amb el topònim de Gola principalment en referència de la sortida d'un torrent cap a la mar o la desembocadura d'una zona humida. En aquest cas xerram de la petita zona humida que es troba ben enmig del port de Pollença. Un espai entre urbà i silvestre que ha sobreviscut i sobreviu al desenvolupament urbanístic de la zona i, per desgràcia, a l'incivisme d'alguns visitants.

Ara convertida en una espècie de parc urbà, la Gola encara conserva part del seu encant salvatge i, a part dels locals habituals (collverd, gallineta d'aigua, gorrons...) podem trobar algunes sorpreses i joies ornitològiques.

De tot d'una passa un poc de-sapercebuda pel visitant que passeja per primera vegada pel moll, que pentura es sent atret, a primer cop d'ull per la vista d'un simple llac ple d'ànners. Però si hi entrem hi gaudirem, a part de la visita al Centre de Turisme Ornitològic, d'una agradable passejada pels voltants de la zona humida i salicorniar, i pel pinar i la garriga que es troben un poc més avall.

Especialment els mesos de tardor, hivern i primavera són els més prolífics per a l'observació d'aus al parc. L'hivern és molt recomanable per la tranquil·litat que allà es respira i per tant per la possibilitat d'observar més en calma els seus habitants.

Entre octubre i març es pot observar perfectament l'arner (*Alcedo atthis*), sempre emprant els mateixos posadors, la xivitona (*Actitis hypoleucos*), l'agró blanc gros (*Ardea alba*) i l'agró blau (*Ardea cinerea*), molt avesats ja als visitants que circulen pel caminal i que es deixen veure i fotografiar perfectament. Les gavines d'hivern són habituals al parc en aquesta època i a vegades les gavines (*Larus michahellis*) i gavines rojes (*Larus audouinii*) entren a guaitar a la zona humida.

En alguns dies tranquils és possible veure l'àguila peixetera (*Pandion haliaetus*) sobrevolant la Gola i fins i tot provant de pescar a la llacuna.

Els gafarrons (*Serinus serinus*), cadeneres (*Carduelis carduelis*) i verderols (*Carduelis chloris*) omplen

Cabots, *Delichon urbicum*

Gavina, *Larus michahellis*

Busqueret de capell, *Sylvia atricapilla*

Agró blanc gros, *Egretta alba*, i agró blau, *Ardea cinerea*

el parc amb els seus cants a la primavera, també a vegades apareixen els trencapinyons (*Loxia curvirostra*) pel pinar i els tamarells.

A la primavera i a la tardor sovint trobam espècies migrants que s'aturen a passar unes hores o uns dies a la Gola abans de continuar el seu camí. S'han vist agró roig (*Ardea purpurea*), abellarols (*Merops apiaster*), becassineta (*Tringa ochropus*), capsigrany (*Lanius senator*), busquetes (*Hippolais polyglotta*), ull de bou de passa (*Phylloscopus trochilus*) i ull de bou pàl·lid (*Phylloscopus bonelli*), busqueret de garriga (*Sylvia cantillans*), etc.

A l'estiu queden les espècies que crien al parc o a prop, com la butxaqueta (*Cisticola juncidis*), el menjamosques gris (*Muscicapa striata balearica*) i el cabots (*Delichon urbicum*), que recullen fang per construir els seus nius i s'alimenten dels insectes de la Gola.

Més informació sobre la Gola i els ocells que hi podem trobar a www.ctolagola.com. •

Àguila peixatera, *Pandion haliaetus*

Sabies què ...

Per Maite Serra-Franco

"Bird brained"

Durant un dur hivern a França un ropit (*Erithacus rubecula*) està mort de gana. Des d'un arbre observa amb enveja l'èxit amb el qual un arner (*Alcedo atthis*) ha aconseguit el seu menjar. L'arner es capbussa una vegada i una altra dins les fredes aigües capturant deliciosos peixets. El ropit, desesperat per aconseguir aliment, no deixa escapar ni el més mínim detall de l'actuació de l'arner i, empès per la gana, procedeix a intentar pescar en les gelades aigües. El ropit no només va ser capaç d'observar i estudiar les accions d'una au de diferent espècie, sinó també de posar-les en pràctica i fer alguna cosa que, en principi, no és pròpia dels ropits. Fets com aquest han estat documentats de forma esporàdica per alguns fotògrafs ^{1,2}.

A Àfrica, un ocell conegut com a "guia de la mel" (*Indicator indicator*) utilitza el seu agut instint per cercar i trobar rusc d'abelles, però sap que seria un suïcidi llançar-se directament al banquet. Per això recorre a l'ajuda d'uns altres. L'au recorre el bosc a la recerca del soci adequat per a l'atrancament. Un animal que mengi mel, com els teixons o l'ésser humà, els quals a més han après a comunicar-se amb l'au. L'associació amb l'ésser humà arriba fins a tal punt que quan alguna tri-

Un ropit es capaç de pescar un peix en condicions extremes. David Taylor

bu desitja trobar mel, només ha de cridar a l'ocell xiulant. Una vegada que l'ocell troba un soci, al més pur estil Disney, amb el seu cant el guia cap al rusc perquè s'encarregui del treball brut. L'ocell vola cantant una cançó que ve a dir "segueix-me". El soci segueix a l'au, la qual vola ràpidament davant i espera, assegurant-se continuament que la poden veure. Una vegada que l'ocell ha arribat al rusc, substitueix la melodia del seu cant inicial per una altra que ve a dir "aquí hem arribat. De fet és un negoci just, l'au guia cap a la mel i l'indicador, per la seva banda, rep el seu premi: un festí de larves i cera

^{3,4,5}. Com va poder desenvolupar-se aquesta insòlita col·laboració?

Alguns còrvids com per exemple els gaigs (*Garrulus glandarius*) o les graules (*Corvus frugilegus*), recorden perfectament, no només on van amagar el menjar, sinó també quin tipus de menjar van enterrar en cada amagatall, i fins i tot, quan el van enterrar. Alguns arriben a amagar més de 30.000 queviures per recuperar-les més tard. Sembla clar que tenen memòria que els permet recordar els llocs exactes als quals hauran de tornar a buscar les seves provisions. Però, a més, requereixen de l'experiència per aprendre que

L'indicador de la mel rep la seva part. Michel Laplace-Toulouse.

Garrulus glandarius disposant de blat de moro. Attila Kovacs EPA.

determinats aliments es fan malbé i, per tant, passat un temps no es molestaran a anar-los a cercar. Aquesta dependència de l'aprenentatge no limita l'actuació dels ocells sinó que més aviat la fa més flexible i capaç d'adaptar-se a la recollida d'una gran varietat d'aliments diferents. A més, són fins i tot capaços de fingir que estan amagant el menjar si s'adonen que un altre congènere els està mirant, de manera que enfonsaran el bec dins la terra però no deixaran res ⁶.

Sovint es parla d'animals intel·ligents i llavors solem pensar en certs mamífers i, dins de les aus, potser els lloros. No obstant això, els ocells posseeixen una qualitat desconeguda per a molts, i que contradiu una expressió anglosaxona utilitzada per qualificar a algú com a estúpid: "bird-brained", que traduït ve a ser "mentalitat d'ocell", amb el seu equivalent "cabeza de chorlito" en castellà i "no siguis pardal" en català. La veritat és que aquestes expressions no fan cap justícia a la realitat. La teoria del segle XIX que deia que el cervell de les aus no havia evolucionat, i que per tant el comportament d'aquestes era instintiu, va ser desmuntada a principis del present segle, en descobrir-se que el cervell de les aus és tan complex, flexible i creatiu com el de qualsevol mamífer. Els científics van tirar per terra la creença de que "tenir cap d'ocell" és sinònim d'estupidesa, més aviat, ara podrà considerar-se un elogi ⁷.

La veritat és que alguns ocells es troben entre els animals més

per part d'observadors d'aus i ornitòlegs. D'aquesta manera Lefebvre va desenvolupar un model estadístic en un esforç per arribar a dades fiables. En lloc de simplement acceptar alguns exemples de comportament innovador com a prova de la intel·ligència, va comparar el nombre d'informes de comportament inusual amb el nombre d'aus de cada espècie. Hi ha moltes observacions de corbs, i molts menys de guàtleres, per exemple, per la qual cosa es requeririen molts casos d'innovació de corbs per situar-lo per sobre de les guàtleres. Però de corbs n'hi havia molts!. Així que els corbs van sortir molt per sobre de la mitjana de totes les aus ^{8,9}.

Els informes van revelar una àmplia gama de comportaments innovadors entre moltes espècies diferents. De les 2.000 espècies d'aus analitzades, els components de la família dels còrvids, van ser els més intel·ligents, seguits pels falcons, les àguiles, els agrons i els picots. En l'altre extrem, el dels menys creatius, es van situar la guàtlera, l'emú, l'estruc i el kiwi.

Una de les sorpreses de la llista és que el grup dels lloros, que tenen cervells relativament grans i poden imitar sons humans, en general no apareixen entre els ocells més intel·ligents segons aquest model, car que ha après a repetir els comentaris privats del seu amo en el moment més inoportú.

Hi ha molts casos cèlebres d'innovació entre els còrvids. Aquests són famosos per la seva capacitat

d'utilitzar eines, com pedretes o branques, que poden fer evolucionar, a fi de tirar endavant en el seu entorn natural, o simplement per divertir-se. Per exemple, se'ls ha vist agafar una branqueta d'un arbre, llevar-li les fulles, afilar la punta i crear un ganxo per caçar insectes; utilitzar pedres per llançar-les als cotxes; o fins i tot lliscar per una teulada nevada fent snowboard sobre una tapa. Aquestes aus transformen les seves eines amb l'objectiu de fer-les més manipulables, i són provades abans de donar amb la més adequada. A més, igual que feim els humans, quan no usen les seves eines les poden guardar per a una altra ocasió recordant perfectament on les van deixar quan les necessiten ^{10, 11, 12}.

L'ús d'eines en aus no és exclusiu dels còrvids. El pinsà de les Illes Galàpagos (*Camarhynchus pallidus*) utilitza eines com branquetes o espines de cactus que modela i prova, per compensar la seva curta llengua, a fi de poder extreure larves dels troncs. Durant l'estació seca, aquesta espècie obté fins a un 50% de les seves preses mitjançant eines, és a dir, un percentatge més gran que el dels ximpanzés, que són els primats no humans més eficients en l'ús d'eines ¹³. Un altre exemple és el picot Melanerpes uropygialis del sud-oest d'Estats Units i Mèxic, al qual s'ha vist fer una "cullera" de fusta amb l'escorça d'un arbre per portar la mel a les seves cries ⁹.

Seguint amb els còrvids, és sabut que algunes espècies són capaces de resoldre problemes físics de forma similar als nens de 7 anys i deduir les causes d'un esdeveniment encara que no les puguin observar directament. Tots aquests, són trets d'intel·ligència que fins ara es pensava que només es donaven en humans. A més posseeixen un llenguatge amb molts matisos propis ^{14,15}.

Fa uns anys es va gravar en un campus universitari Japonès a un corb de Nova Caledònia (*Corvus moneduloides*) que cercava la manera d'obrir nous amb comoditat. Primer va provar llançant-les des de molt alt contra el terra. Com aquest mètode no funcionava molt bé, va decidir llançar-les prop de cotxes en marxa perquè aquests les trenquessin amb les rodes. La seva darrera idea va ser apropar-se a un pas de vianants i esperar al semàfor en vermell per

llançar les nous. En passar els cotxes trencaven les nous i al tornar a posar-se vermell podia baixar a menjar-les tranquil·lament. El més cridar d'aquest comportament és que demostra que els còrvids aprenen entre ells, la qual cosa suggereix una espècie de cultura còrvida, ja que amb el temps tots els corbs del veïnat duen a terme aquest truc ^{15,16}.

D'altra banda si la intel·ligència dels còrvids sembla excepcional, la dels rapinyaires pot ser fins i tot desconcertant. La caça és una activitat on s'observa la relació entre dos comportaments, l'instintiu que porta a l'animal a buscar la presa i l'adquirir que li permet perfeccionar-se. En aquest sentit, sorprenent és

un cas que ve des de les antípodes. Tots coneixem els problemes que Austràlia té amb el foc. Cada vegada que arriba la calor són notícia els incendis que es propaguen per les seves immenses planes sense control. Doncs pareix, que alguns falcons (*Falco berigora*), i milans (*Milvus migrans*) podrien estar utilitzant el foc per augmentar les seves possibilitats de caça. El mètode, que pot semblar senzill, és en realitat molt més complex del que sembla. Aquestes aus subjecten entre les seves urpes pals i algunes herbes en flames i els llancen a terra en alguna zona propera, a 200 o fins i tot 500 metres d'on està cremant. El motiu és que el foc fa que moltes de les potencials pre-

Camarhynchus pallidus amb una espina com a eina. Dusan Brinkhuizen.

Corb utilitzant tràfic per obrir nous. Liveleak.com.

Esperant el rostit. Bob Gosford.

ses abandonin els seus caus i corrin per escapar del foc. Així, només han de situar-se en la vora de l'incendi i caçar als animals que escapen espantats. Els bombers d'Austràlia havien observat com aquestes aus se situaven sempre en les vores dels incendis per aprofitar aquesta circumstància (tal com fan moltes aus en altres bandes de la Terra, com per exemple a Espanya mateix), però la seva sorpresa va ser majúscula, en veure que propagaven l'incendi per aconseguir així més aliment; la qual cosa explica molts casos en els quals petits incendis salten sorprenentment els tallafocs, afectant terrenys sense cremar i rebifant incendis que semblaven controlats. En les llegendes

des, contes populars, i obres d'art de la comunitat d'aborígens australians ja es parla dels "Jarulan" per referir-se als incendis provocats pels rapinyaires. La tàctica implica que aquestes aus han entès el funcionament del foc, saben com causar-ho i transportar-ho de manera segura, sense sortir ferides en l'intent ^{17,18}.

Una altra història igual de torbadora que l'anterior, ja comentada a l'anterior *Busqueret*, ve des del Marroc, concretament des de l'illa de Mogador, un dels principals punts de nidificació del falcó marí (*Falco eleonorae*). Durant l'època de cria dels falcons, aquest illot es converteix en una zona de pas per a moltes aus

migratòries en els seus viatges estacionals cap el sud. S'ha observat que els falcons no es limiten a caçar a aquestes aus, sinó que les converteixen en presoneres per alimentar més tard als seus pollets, assegurant-se així provisions per a una temporada. Perquè l'aliment estigui fresc res millor que conservar-ho viu, i per això els arrenquen les plomes necessàries per al vol i els introdueixen entre les esquerdes de les roques, immobilitzant-los i impeding que puguin escapar, fins que necessiten alimentar-se d'ells. Aquest comportament demostra no solament que els falcons són capaços de preveure les seves necessitats, també saben com impedir que les seves preses volin ¹⁹.

L'aligot de Harris (*Parabuteo unicinctus*) és un dels rapinyaires més intel·ligents que es coneixen, i poden caçar de forma cooperativa en grups familiars de 2 a 6 membres amb una forma intel·ligent de diversificar i repartir tasques, de millorar les seves estratègies de caça i de repartir els beneficis ²⁰. No és rar que altres rapinyaires cacin en parelles, però el grau de companyonia d'aquestes aus en particular sí és insòlit.

Mereix esment també els esforços de les àguiles marines americanes (*Haliaeetus leucocephalus*) en el nord d'Arizona que, desitjoses d'arribar a petits peixos atrapats en llacs coberts pel gel durant els dies difícils de l'hivern, han après com trencar el gel amb els seus becs. Llavors salten a dalt i a baix en el gel per obligar als peixos petits a passar a través de les esquerdes i poder-los atrapar ⁸.

Els agrons ocupen també un bon lloc en el rànquing dels més espavilats a la llista de Lefevre ⁸. Des de fa temps és sabut que alguns agrons fan servir esquers per pescar. Abans es pensava que era una habilitat que només la realitzava una espècie, concretament el martinet verd (*Butorides virescens*), i, dins d'aquesta, per només un selecte grup de martinets verds d'un lloc determinat que feien servir esquers molt variats com branques, insectes, plomes, cucs, filtres de cigarrets, etc.²². No obstant fa pocs anys, al Parc de l'Oest, en ple centre de Màlaga, es va poder veure com un agró blanc (*Egretta garzetta*) agafava les molles de pa que la gent tira a les ànneres i als coloms, per usar-les com a esquer amb el qual atreure cap a si els peixos de l'es-

Agró pescant amb pa. Youtube.com.

tany, per després poder-les pescar amb comoditat. A més el nou mètode de pesca es va estendre entre les aus de la zona; doncs també ho han après les sempre intel·ligents gavinnes (*Larus michaellis*), en les quals ja es coneixia l'ús d'esquer per pescar, a l'igual que en els corbs ^{23, 24, 25}. A Kenya un altra agró blanc (*Egretta garzetta*) i un agró blau (*Ardea cinerea*) capturaven peixos utilitzant a manera d'esquer el pa que havia estat llançat a l'aigua pels éssers humans ²⁶.

Totes aquestes aus semblen mostrar un procés d'elecció amb un pensament lògic al no contentar-se amb la gratificació immediata del consum de pa, sinó que retarden en el seu lloc la satisfacció per la captura potencial d'un peix. Aquesta pràctica és encara més interessant si es té present que encara que aquestes espècies tenen una àmplia distribució geogràfica, només en alguns llocs es practica la pesca amb esquer. Els investigadors no tenen clar si és un comportament innat, o be es transmet culturalment, donat el baix percentatge d'agrons que ho duen a terme. Tal volta, els agrons aprenen a usar esquer per a la pesca a través de l'experiència, és a dir, l'agró accidentalment deixa caure un objecte en l'aigua i veu l'atracció de l'objecte per als peixos. Alguns investigadors creuen que fer la connexió entre deixar caure alguna cosa en l'aigua i veure peixos i que això es tradueixi en deixar caure l'esquer intencionadament en l'aigua, és molt difícil. Segons aquests investigadors, només els agrons excepcionalment intel·ligents adquireixen l'habilitat de pesca amb esquer. Altres investigadors sostenen que la raó de la poca freqüència de la conducta és que pocs agrons en realitat tenen l'oportunitat d'observar els resultats de deixar

caure un objecte en l'aigua ²⁷.

1. Stuart Winter. A little robin gets into deep water to catch a fish. express.co.uk. Feb 9, 2016
2. Sam Webb. The coolest bird around! Kingfisher dives through ice to catch fish from frozen pond. dailymail.co.uk. 27 January 2013
3. Isack, H., & Reyer, H. (1989). Honeyguides and Honey Gatherers: Interspecific Communication in a Symbiotic Relationship Science, 243 (4896), 1343-1346
4. Here's a great BBC video (featuring David Attenborough!) that describes the bird-human partnership and shows the honeyguides in action: BBC Talking to strangers: honey birds: youtu.be
5. Vídeo "HONEY GUIDE BIRD" www.youtu.be
6. Helena Matute y Miguel A. Vadillo .La memoria de los pájaros. Psicoteca, 2003
7. Julen Rekondo. El cerebro de las aves maravilla a los científicos. Revista agropesquera, ISSN 0213-330X, Nº. 76, 2006, págs. 20-21
8. Inteligentes como un cuervo. BBC MUNDO. news.bbc.co.uk. Feb 21, 2005
9. Scientist Rates Bird IQs. ABC NEWS. Feb. 24, 2005
10. Sergio Ferrer. La ciencia demuestra que los cuervos son (casi) tan listos como tú. elconfidencial.com. Nov 23, 2004
11. Vídeo "Cuervo Esquiador" www.youtu.be
12. Los cuervos, como nosotros, guardan sus herramientas cuando no las usan. Muy Interesante. muyinteresante.es
13. Woodpecker finches. beautyofbirds.com. Apr 17, 2016
14. Rachel Sullivan. Crows 'clever' as human seven-year-old. ABC Science. abc.net.au
15. Cuervo de nueva caledonia, el pájaro de inteligencia casi humana. ABC. ES. Sep 18, 2012
16. Vídeo "Amazingly Intelligent Crow" www.liveleak.com

17. Bob Gosford . Birds of the week – Firehawks of the Top End. blogs.crikey. JUN 28, 2011

18. Douglas Lockwood, Phillip Roberts. I, the Aboriginal. Readers Book Club, London. (1964)

19. F. Orueta .'Eleonora', el halcón que almacena presas vivas. SEO/BirdLife . 9 julio, 2015

20. Juan Bellido. El Lobo del Cielo y el Coaching de Equipo.Portaldelcoaching.com

21. Natural Sciences And Engineering Research Council. "Bird IQ Test Takes Flight." ScienceDaily. ScienceDaily, 24 February 2005. <www.sciencedaily.com/releases/2005/02/050223163906.htm>.

22. Higuchi, Hirooyoshi (1988). "Individual differences in bait-fishing by the Green-backed Heron *Ardeola striata* associated with territory quality

23. César-Javier Palacios .Los pájaros aprenden a pescar. La Crónica verde. 16 de abril de 2008. blogs.20minutos.es

24. Henry P.-Y. et Aznar J .-C., « Tool-use in Charadrii : Active Bait-Fishing by a Herring Gull », Water/birds (The Waterbird Society), 2006, vol. 29, p. 233-234.

25. Vídeo "The Bait-Fishing Crow".www.youtube.com

26. Traoré S, et al. Little egret (*egretta garzetta*) and grey heron (*ardea cinerea*) using bait for fishing in kenya. Waterbirds, vol. 32(3), 450-452. doi>

27. The Animal Cognition site from Tufts University. Green herons fish with bait.pigeon.psy.tufts.edu. •

Per **Maite Serra-Franco**

Una niera de ferrericos parasitada per un ferreric blau, sensiblement més petit. Rafael Barrientos.

La picardia dels ferrericos

Un grup d'Investigadors del Museu Nacional de Ciències Naturals (MNCN-CSIC) i de la Universitat de Castella-la Manxa (UCLM) han descobert que els ferrericos blaus, *Cyanistes caeruleus*, i els ferrericos, *Parus major*, s'engenen mútuament per tal d'aconseguir que una sola femella criei els pollets d'ambdues espècies, un comportament que els investigadors han anomenat "parasitisme de posta". Sembla que, baix determinades circumstàncies, com ara l'escassetat de llocs adequats per a nidificar, els ferrericos activen aquest comportament.

Sembla també que les conseqüències d'aquest 'parasitisme' poden diferir entre les dues espècies, possiblement a causa de la diferència de mida que hi ha entre elles. A l'hora de niar, els *Parus major* ocupen els nius dels *Cyanistes caeruleus* que, davant el risc de ser atacats, fugen del niu deixant allà els seus ous.

Per la seva banda, els *Cyanistes caeruleus* podrien dipositar algun dels seus ous en un niu de *Parus major* deixant que sigui l'altra espècie la que tregui endavant a tots els polls. Es tracta d'una adopció forçada. Els aucells que creixen fora del seu entorn habitual creuen que pertanyen a aquesta altra espècie, aprenen els hàbits dels seus germans adoptius com ara la seva forma de cantar, com cercar aliment o com seleccionar el millor lloc per a niar. Aquest aprenentatge els podria suposar un avantatge evolutiu, ja que, d'adults, els pollets serien capaços d'accedir a més recursos. Altres estudis indiquen que mentre els *Cyanistes caeruleus* corregeixen posteriorment el seu error quan abandonen el niu, i aprenen a comunicar-se amb els seus propis congèneres, els *Parus major* segueixen pensant que són *Cyanistes caeruleus* arribant fins i tot a tractar d'aparellar-se amb l'altra espècie quan són adults.

Aquest comportament, que sembla ocasional, podria ser l'inici

d'un canvi evolutiu. Potser sigui el primer pas d'una futura estratègia reproductiva de parasitació de posta entre ambdues espècies. El cas és que finalment, sembla que són els petits els que treuen més avantatges d'aquest parasitisme de niuada de doble direcció.

Rafael Barrientos, R., Bueno-Enciso¹, J., Serrano-Davies, E. y Sanz, J.J. . (2015) Facultative interspecific brood parasitism in tits: a last resort to coping with nest-hole shortage. *Behavioral Ecology and Sociobiology*. DOI: 10.1007/s00265-015-1972-3

Un albatros s'ha convertit en l'aucell reproductor més vell

L'au salvatge més longeva coneguda al món va tornar ser mare el novembre passat per 40ª vegada. Un albatros (*Phoebastria immutabilis*), de nom Wisdom (saviesa), de més de 65 anys va surar una cria de nom Kukini (que en hawaïà significa 'missatge') a les Illes Midway, Hawái (EUA).

Identificada per primera vegada el 1956, Wisdom és un dels gairebé un milió d'albatros de Laysan que nien a l'atol·ló de les Illes Midway. Aquesta espècie és coneguda per la seva llarga longevitat, però Wisdom sembla que vol trencar tots els rècords establerts ja que si tenim en compte que, al llarg de tota la seva vida, Wisdom ha pogut volar més de 4 milions i mig de quilòmetres, el seu desgast i supervivència són, a més a més, un valor afegit (serien fins a sis viatges d'anada i tornada des de la Terra a la Lluna, segons Bruce Peterjohn, cap del Laboratori Nacional d'Anellament d'Aus).

Wisdom, The Laysan Albatross: <http://www.fws.gov>

El virot petit vola cap a la seva extinció

Es virot petit (*Puffinus mauretanicus*) és l'aucell més amenaçat d'Europa i es dirigeix cap a l'extinció segons un estudi realitzat pel Grup d'Ecologia de Poblacions de l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (Imede), de la Universitat de les Illes Balears (UIB) i el Consell Superior de Recerques Científiques (CSIC). Conforme aquesta recerca, si no canvia res, es virot petit desapareixerà de Balears en un termini de sis dècades, ja que la seva supervivència anual és extremadament baixa. Tot apunta a

Wisdom, amb el seu pollet. Midway Atoll National Wildlife Refuge.

les captures accidentals en arts de pesca com la seva principal causa de mort.

El virot petit cria exclusivament a l'arxipèlag balear. Una vegada finalitzat el període reproductor els

exemplars es desplacen cap el Mediterrani occidental i d'allà cap a l'Atlàntic, voltant la península Ibèrica, arribant també a les costes del Regne Unit, el sud d'Escandinàvia i el nord d'Àfrica. D'acord amb la informació

Virot petit. Pedro Trejo.

acumulada al llarg de diversos estudis i treballs de camp, el problema afectaria a tot l'àmbit de distribució de l'espècie, que inclou el Mediterrani occidental i l'àrea atlàntica europea, la qual cosa reforça la necessitat imperiosa d'abordar aquest problema de forma immediata.

Meritxell Genovart, José Manuel Arcos, David Álvarez, Miguel McMin, Rhiannon Meier, Russell B. Wynn Tim Guilford y Daniel Oro Demography of the critically endangered Balearic shearwater: the impact of fisheries and time to extinction Journal of Applied Ecology. 8 de marzo. doi: 10.1111/1365-2664.1262

<http://imedea.uib-csic.es/>

Ocells “meteoròlegs” que detecten tornados amb antelació

Un estudi publicat a la revista Current Biology ha analitzat el comportament i la capacitat que té la bosquerola d'ales daurades, *Vermivora chrysoptera*, un petit aucell migratòri que viu entre Amèrica del Nord i Amèrica del Sud, per a detectar fenòmens meteorològics adversos

Els investigadors varen poder observar, intrigats, com aquestes aus abandonaven de sobte el lloc en el qual anaven a passar l'època

reproductiva, quan just acabaven d'arribar després d'un llarg viatge en el qual havien recorregut quasi 2.500 quilòmetres de distància. Tot i així les aus van fugir de la zona amb més de 24 hores d'antelació abans que arribàs la tempesta. Els autors creuen que les aus detectaren l'arribada de la pertorbació gràcies als infrasons associats a aquest tipus de fenòmens meteorològics.

Els resultats d'aquest estudi també suggereixen que les aus poden mostrar també certa flexibilitat a l'hora d'escollir la seva ruta migratòria quan es presenta un esdeveniment imprevist, la qual cosa probablement els podria suposar un avantatge adaptatiu vers el canvi climàtic (segons pensen els científics, l'escalfament global contribuirà a que es produeixin amb més freqüència fenòmens meteorològics extrems). No obstant això, tot i que la seva capacitat per canviar els plans de ruta els pot ajudar a sobreviure, aquest comportament presumiblement farà també que gastin més energia i temps. Energia i temps que haurien de dedicar a la reproducció.

Teresa G. Pájaros ‘meteorólogos’ que detectan tornados con antelación. <http://www.elmundo.es/>

Vermivora chrysoptera. Brandon Holden.

Les petites aus també prefereixen viatjar amb amics

Fins ara els científics havien observat que determinats aucells, de gran mida, mostraven certa sociabilitat entre ells. Ara, un nou estudi mostra que aquesta peculiaritat també s'observa entre aucells més petits com ara els llunots (*Carduelis spinus*), aucells passeriformes de la família dels fringílids, que són capços d'establir vincles durant anys i desplaçar-se de forma grupal a grans distàncies. Aquesta familiaritat podria afavorir la reproducció i facilitar els processos d'adaptació local.

Una particularitat important d'aquesta espècie, és que són nòmades, a diferència de les cadeneres (*Carduelis carduelis*) o els verderols (*Carduelis chloris*), de manera que cada any els seus individus es desplacen a un lloc diferent. Els resultats varen demostrar que els llunots podien romandre junts dins el mateix grup fins a quatre anys seguits i podien recórrer plegats distàncies de fins a 1.300 quilòmetres, tant si eren grups mixtos (mascles i femelles) com grups dels mateix sexe.

L'estudi també revela que els individus prefereixen aparellar-se amb exemplars que els resultin familiars, el que pot suposar un important mecanisme d'adaptació local. Per aconseguir-ho, sembla que el requisit és que els individus interaccionin durant llargs períodes de temps, cosa que, com demostra la investigació, també compleixen aquestes aus de petita mida.

Juan Carlos Senar et al. “Do Siskins have friends? An analysis of movements of Siskins in groups based on EURING recoveries” Bird Study 62(4): 566-568. 12 de octubre de 2015 DOI: 10.1080/00063657.2015.1089836

Els virots grossos del Pantaleu

Investigadors del grup d'Ecologia de Poblacions de l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (Imedeia CSIC-UIB) han publicat a la revista 'Biological Conservation' un nou estudi que adverteix del risc que pateix l'estabilitat de la colònia de virot gros (*Calonectris diomedea*) a l'illot mallorquí d'es Pantaleu. L'estudi, liderat per la Dra. Ana Sanz-Aguilar,

Carduelis spinus. Johan Stenlund.

conclou que “a causa de les elevades taxes de mortalitat actuals del virot gros, la població no pot mantenir-se

per ella mateixa” i “la seva estabilitat es deu al fet que cada any arriben exemplars foranis a l'illot que salven

la colònia de l'extinció’. Així, s'apunta al fet que “gràcies a un seguiment exhaustiu d'aquesta colònia, duit a terme ininterrompudament des de l'any 2001 per l'equip del Imedeia (CSIC-UIB), s'ha pogut conèixer quina és la dinàmica d'ocupació dels nius i estimar els principals paràmetres demogràfics de l'espècie: supervivència, reclutament i edat de la primera reproducció. L'estudi assenyala que al Pantaleu, el nombre de parelles reproductores de virot gros s'ha mantingut més o menys estable als últims 15 anys, no obstant això, i com precisa Sanz-Aguilar, “estudis previs varen indicar que la mortalitat d'individus reproductors és alarmantment alta”. Així, “gràcies a les estimes de paràmetres demogràfics i a la utilització de models poblacionals, s'ha pogut avaluar la capacitat intrínseca de la població per a auto-mantenir-se, créixer o decreixer”.

Sanz-Aguilar, A.; Igual, J.M.; Tavecchia, G.; Genovart, M.; Oro, D. 2016. When immigration mask threats: The rescue effect of a Scopoli's shearwater colony in the Western Mediterranean as a case study. Biological Conservation:198, 33–36. doi:10.1016/j.biocon.2016.03.034

<http://imedea.uib-csic.es/> •

Virot Gros, *Calonectris diomedea diomedea*, del Pantaleu. Ana Sanz-Aguilar.

El cel també és seu

Ratapinyada de cova

Miniopterus schreibersii
Família Miniopteridae

Per David García i Gemma Carrasco

Com és?

Aquest quiròpter, únic representant de la família Miniopteridae, és de mida mitjana, amb una longitud d'avantbraç d'entre 43 i 48 mm. Presenta un dors d'una coloració general gris cendrosa i és més clar al ventre. Té un pelatge curt, amb la base dels pèls més fosca. Les orelles són curtes i de forma triangular, i té un musell curt, i això juntament amb un front bombat li confereixen un cap arrodonit que li dona un perfil molt característic a l'espècie. Tant el cap, com el dors, presenten un pelatge dens i atapeït, i les orelles no sobrepassen la seva part superior. El tragus és curt i arrodonit i es projecta cap endavant. Té unes ales llargues i estretes i, a diferència d'altres espècies, la segona falange del tercer dit és molt més llarga que la primera, cosa que li permet realitzar vols molt ràpids.

Emet polsos ultrasònics en freqüència modulada (FM), amb una coa final de freqüència constant (FC) entre 55 i 58 kHz, similars als polsos de la ratapinyada de Cabrera, *Pipistrellus pygmaeus*. Malgrat la similitud amb aquest vespertiliònid, són fàcilment diferenciables, ja que el vol ràpid que fa la ratapinyada de cova

provoca que els polsos es sentin molt separats entre si.

Quins són els seus costums?

Es tracta d'una ratapinyada estrictament cavernícola, encara que ocasionalment s'han trobat exemplars aïllats o petits grups a encletxes de penya-segats. Les dades obtingudes a Balears apunten a un comportament cavernícola, utilitzant exclusivament cavitats i mines. De totes les espècies presents a les illes és la que major grau de gregarisme presenta. En la seva distribució mostra una certa dependència als refugis subterranis, més que als hàbitats. Els refugis coneguts a les Balears es troben des del nivell del mar fins a les altituds més elevades de la Serra de Tramuntana.

Durant les diferents etapes del seu cicle biològic ocupa diferents refugis, per a la cria, la hibernació i els refugis de pas. Les cavitats de cria són més càlides i seques que les utilitzades per a la hibernació. Durant el període reproductor s'associen amb altres espècies com la ratapinyada ratera grossa i la ratapinyada de

peus grossos, formant colònies mixtes, mentre que durant els mesos d'hibernació les colònies solen ser més monoespecífiques. Cap a finals de juny i començaments de juliol es produeixen els parts, d'una sola cria, i els joves comencen a volar durant el mes d'agost. La gran majoria de les colònies de cria són abandonades pels adults durant el mes de setembre. Durant la tardor es concentren a cavitats on tenen lloc les còpules. Finalment, durant els mesos d'hivern es formen les majors concentracions per a la hibernació. A Balears únicament es coneixen dues cavitats que acullin colònies durant aquest període, i és a Menorca on es troba la més nombrosa. Gràcies a les seves ales llargues i estretes pot efectuar desplaçaments a gran velocitat i distància, la qual cosa possibilita tant l'intercanvi entre refugis com el desplaçament a àrees d'alimentació allunyades dels seus refugis. S'ha comprovat el moviment entre refugis de les illes de Mallorca i Menorca. L'intercanvi d'exemplars entre les diferents colònies suggereix l'existència d'una xarxa de refugis que són emprats per una metapoblació sense obeir a un patró establert.

Alimentació

Pel que fa a l'alimentació, les seves preses predilectes són lepidòpters i coleòpters que captura en vol sobre la vegetació. Tot i que pareix que mostren certa plasticitat a l'hora de seleccionar hàbitats tant naturals com suburbans per alimentar-se, tenen certa preferència per caçar per damunt de les masses forestals.

A quines illes la podem trobar?

Està present a Mallorca i Menorca, així com a Cabrera, on hi ha una cavitat que utilitzen com a refugi equinoccial. Al conjunt de les illes Pitiüses aquest miniopterid és absent. A Mallorca i Menorca està amplament distribuït en àrees càrstiques com la vessant sud de Menorca, la Serra de Tramuntana, la Serra de Llevant i algunes localitats de l'interior de Mallorca, on hi ha importants colònies de cria. També es coneix alguna localitat que alberga grans concentracions durant l'època de cria a penya-segats marins. L'absència de l'espècie a determinades zones de l'interior pot ser deguda a la combinació de factors com l'escassetat de refugis adients o de zones apropiades per alimentar-se, o per manca de prospeccions.

Les amenaces i mesures per a la seva protecció

Aquesta espècie cavernícola ha experimentat un marcat declivi a diferents països d'Europa. A Balears, on es coneixen diversos refugis de cria, les poblacions varen patir un important retrocés en el passat, encara que en l'actualitat mostren una certa estabilitat. Els principals problemes de conservació d'aquest quiròpter estan associats a les molèsties que pateix

als seus refugis de cria i hibernació, a causa de l'excés de visitants a les coves que ocupa. El marcat gregarisme de l'espècie la fa molt vulnerable a les pertorbacions en els seus refugis. D'altra banda, la transformació del paisatge, els canvis d'ús del sòl, així com els tractaments fitosanitaris en masses forestals que ocasionen una reducció de les seves preses, estan causant una disminució de les àrees d'alimentació a les illes.

Les principals mesures necessàries per garantir la conservació d'aquesta espècie passen per protegir tots els refugis utilitzats per criar i hibernar, així com posar en marxa accions per restringir les visites amb tancaments perimetrals en els refugis. S'han tancat algunes cavitats on les colònies patien contínues molèsties, però encara queden d'altres on resta pendent la posada en marxa de mesures adients per garantir la permanència de les colònies. El complex patró de moviments d'aquesta espècie entre diferents refugis durant el transcurs de l'any requereix de la conservació d'una xarxa de refugis subterranis, necessaris per cada una de les etapes del seu cicle vital, així com l'accés a les seves àrees de caça.

La ratapinyada de cova està catalogada com a Vulnerable en el Catàleg Espanyol d'Espècies Amenaçades (CEEa) i a les Illes Balears s'ha aprovat el Pla de Conservació de la ratapinyada de cova. •

Identificació

Per **Manolo Suárez**
Dibuixos de **Miquel Morlà**

Les pàsseres

Són dues les espècies del gènere *Monticola* que podem veure a les Illes Balears. Per una banda la pàssera *Monticola solitarius* i per altre la mèrlera vermella o coa-rojot *Monticola saxatilis*. Les dues són nidi-ficants, però el coa-rojot només a Mallorca, ja que sempre ho fa per damunt dels 500 o 600 metres, altura que només trobam a les muntanyes de la Serra de Tramuntana.

Són túrdids, parents dels tords i mèrleres, de mida i forma semblant, tot i que sovint sembla que estan més "dretes" com si fossin coablanques de mida gran, en part segurament perquè tenen la coa més curta. El seu hàbitat i forma de vida també és diferent, sempre viuen a zones amb molt poca vegetació, zones rocoses, parets de pedra tant de muntanya com vora la mar en el cas de la pàssera.

Els mascles de les dues espècies són molt acolorits. La pàssera és tota ella de color blau. No obstant, les plomes noves tenen les puntes més grises, així durant la tardor, quan té el plomatge nou, la pàssera sembla més grisa que blava, però amb el temps aquestes puntes de les plomes se van desgastant i el color blau va sortint, per tant és a la primavera i començaments d'estiu quan tenen els colors més vius i espectaculars. Amb el bon temps, sovint li agrada posar-se a un lloc alt per cantar, especialment dalt una pedra o just a la vorera de penyal, la qual cosa fa que sigui fàcil sentir-la i veure-la. El seu cant, com el de la mèrlera vermella, és fort i melodiós. També hi ha exemplars que viuen a les parts altes d'alguns edificis.

La mèrlera vermella és fins i tot més espectacular, ja que a més del plomatge blau, té tot el pit de color taronja, molt cridaner, i la coa vermella. A més, té una taca blanca a l'esquena. Com a la pàssera, també li agrada cantar des de punts alts, no obstant, és difícil de veure ja que és molt desconfiada i ràpidament desapareixerà darrera qual-sevol cosa si ens veu venir.

Les dues espècies s'alimenten principalment d'invertebrats que capturen normalment en terra, tot i que també ho poden fer en vol. També se poden alimentar de petits vertebrats, com sargantanes, allà on són abundants o cries

Pàssera, mascle

Coa-rojot, mascle

Pàssera, femella

d'ocells o ratolins, així com fruits d'algunes plantes

Les femelles de les dues espècies són molt més discretes, amb colors apagats. Les pàsseres són quasi completament grises (dibuix adjunt), mentre que les femelles de la mèrlera vermella són més pàl·lides i amb el ventre ataronjat. La coa és vermella, un tret molt distintiu de l'espècie.

El Busqueret se'n va de viatge

Per Pere Garcias

Monteverde, Costa Rica

Costa Rica és un destí pel turisme naturalístic de primer ordre. No de bades el 25% de la superfície del país té qualque figura de protecció. Dels 27 parcs nacionals els més coneguts són, amb diferència, Tortuguero, Volcán Arenal i Monteverde. Precisament a Monteverde vaig tenir oportunitat de passar-hi 15 dies, des de finals d'abril fins a primers de maig de 2008. Per a situar-nos Monteverde és un municipi costa-riqueny situat a la serralada de Tilarán gairebé al centre del país. La població més important és Santa Elena on viuen uns 6.500 habitants permanents perquè acull un nombre important de turistes interessats en la natura. La història recent de Monteverde és interessant ja que al voltant dels anys 50 del segle passat un grup de quàquers i pacifistes nord-americans s'instal·laren aquí fugint dels plantejaments bèl·lics dels EEUU a la guerra de Corea. Gairebé tots els nouvinguts provenien de Mobile, a Alabama, i eren grangers. El seu líder, Hubert Mendenhall era lleter i triaren Monteverde pel seu clima fresc i l'abundor de pastures ja que es troba a uns 1000 m.s.n.m. Avui en dia es pot veure la seva empremta a tota la zona i així molts dels descendents d'aquells colons segueixen mantenint l'anglès i es pot considerar que Santa Elena és totalment bilingüe podent manejar-te tant en espanyol com en anglès. Un dels llegats és una granja on fan uns gelats amb la llet de les vaques pasturades allà i, certament no tenen res a veure ni tant sols amb els gelats italians de més anomenada; són espectaculars sobretot els de les fruites tropicals de la contrada. Un altre llegat dels quàquers fou l'afany conservacionista que amb el temps es convertí amb la zona privada més gran de conservació; Reserva Biològica Bosque Nuboso Monteverde (Monteverde Cloud Forest Preserve). De fet gairebé totes les zones protegides de l'àrea de Monteverde són privades però en un estat de conservació insuperable. També hi ha atraccions turístiques obertes a un públic no tan interessat en la natura com són les tirolines, algunes d'elles de més de 500 metres de "vol" sobre la selva, i els ponts entre les capçades dels arbres que et permeten fer un passeig entre les esponeres dels arbres més alts a quasi 60 metres d'en terra, i així poder observar les plantes i els animals que viuen aquí i

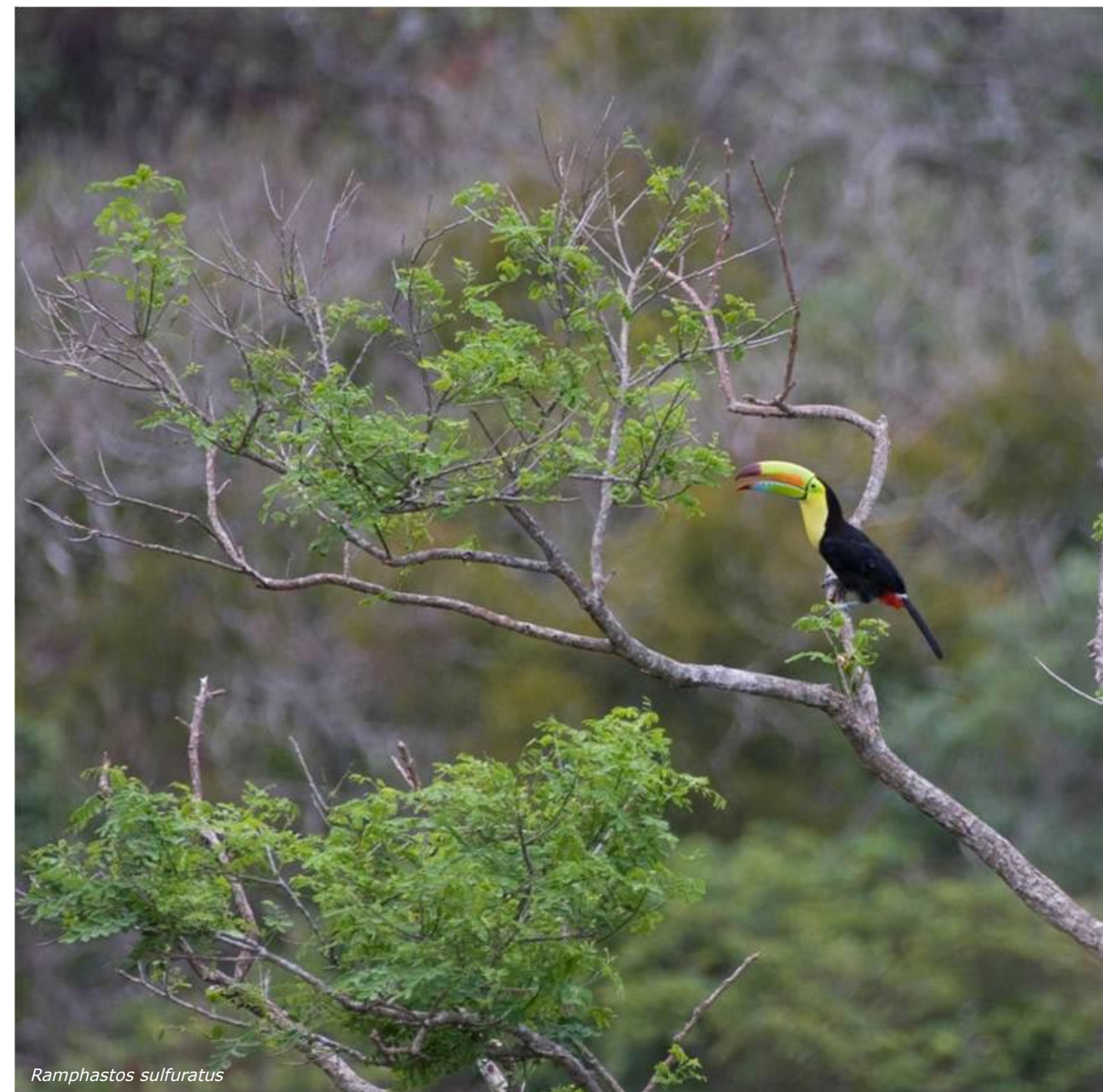

Pharomachrus mocinno

Cebus capucinus

Ramphastos sulfuratus

que rarament es poden observar des de baix.

Bé, després d'aquesta llarga introducció ens centrarem en dues zones; una la Reserva i l'altre el Bosque Eterno de los Niños, a San Gerardo una altra àrea privada amb un bosc impressionant i molt poc visitat.

La Reserva pertany al Centro Científico Tropical (CCT) una ONG fundada el 1962 sense ànim de lucre per protegir i estudiar aquest ecosistema. La superfície total és de més de 10.522 Ha i hi ha una extensa xarxa de camins des d'on observar la flora i la fauna. Per entrar cal pagar una tarifa no massa elevada que et permet estar tot el temps que vul-

guis. A l'entrada hi ha un centre de recepció amb tenda, bar i un jardí amb un munt de menjadores (libadores seria més precís). Pel que respecte a les aus des dels camins que recorren pel sòl pots veure un munt d'espècies que viuen grufant per la fullaraca o per les parts baixes dels arbres com els "tirahojas" (*Sclerurus ssp.*), "subepalos" (*Premnoplex ssp.*), "cucaracheros" (*Thryothorus ssp.*), "tororois" (*Grallaria ssp.*, *Hylopezus ssp.*, *Pittasoma ssp.*), "zorzalitos" (*Catharus ssp.*) i "formicarios" (*Formicarius ssp.*). A les parts mitjanes dels arbres i a poca altura es mouen "banderitas" (*Myborus ssp.*), "reinitas" (*Basileuterus ssp.*), algunes espècies de tangaras (*Tangara*

spp.) i diverses espècies de "trepatroncos" (*Xiphorhynchus spp.*, *Dendrocolaptes spp.* i *Xenops spp.*). A les parts més altes de l'esponera accessible des de les passarel·les elevades es poden observar altres espècies de tangaras especialitzades com els dacnis (*Dacnis spp.*), "mieleritos" (*Cyanerpes spp.*, *Chlorophanes spp.*), cadneres (evidentment res a veure amb els nostres ja que són túrdids de l'espècie *Myadestes melanops*), altres espècies de "reinitas", tant sedentàries com migrants i hivernants, diversos tirànids dels gèneres *Empidonax*, *Mitrephanes*, *Contopus*, *Elania*, *Legatus* i un munt més. Això pel que respecte als passeriformes perquè també es veuen coloms tipus

Ramphocelus sanguinolentus

tudó del gènere *Patagioenas*, altres com a tórtors (*Leptopila spp.*, *Clavavis spp.*), tortorettes *Zenaida* i coloms terrestres *Geotrygon*. També hi ha tucans (*Ramphastos sulphuratus*), "tucanete esmeralda" (*Aulacorhynchos prasinus*), "arasaris" (*Pteroglossus spp.*), diverses espècies de cucuis dels gèneres *Tapera* i *Piaya*, "garrapaters" (*Crotophaga spp.*), picots del gènere *Melanerpes*, trogons (*Trogon*) i especialment el Quetzal guatemalenc (*Pharomachrus mocinno*).

Després de passar una setmana anant a dalt i a baix per la selva canviarem d'escenari i varem anar tres dies a la Estación ornitológica de San Gerardo situada devora el Bosque Eterno de los Niños. És una selva diferent a la de Monteverde d'unes 22.600 Ha. Més plujosa però amb llocs més oberts on varem poder observar espècies fins aleshores encara no registrades com les "pavas de monte", uns grans galliformes dels gèneres *Penelope*, *Crax* i *Chamaepetes*. També poguérem veure "tinamús" un ordre molt antic amb lligams amb els ratites, les aus no voladores. Són aus terrestres molt males de veure dels gèneres *Crypturellus* i *Tinamus*. També a San Gerardo vérem de rampellada un au realment esquiva, el "paragüero cuellicalvo" (*Cephalopterus glabricollis*). També pels voltants vérem tangaras del gènere *Ramphocelus*, pepiteros, que són uns cardinals del gènere *Saltator*, "jacamaràs" (*Galbula spp.*) i diverses espècies de "reinitas", "trepatroncos" i fringílids del gènere *Sporophilus*.

Ja pel final he deixat una sèrie d'espècies que són comunes un poc per tot arreu. El famós "campanero" (*Procnias tricarunculatus*) que viu a l'esponera dels arbres des d'on canta. Els "momotos" (*Momotus spp.*, *Eumomota superciliosa*) una mena d'abellerol però més gros i més acolorit encara. Els "saltarines" (Pipridae) on l'espècie més comuna i, de fet, l'única que vérem fou el "saltarín colilargo" (*Chiroxiphia linearis*). Fins i tot vaig tenir la sort d'observar un ball de diversos mascles sobre una branca mentre feien un cant monòton. Hi ha una espècie d'aucelló molt comú i habitual a les menjadores pels colibrís i és el "mielero" (*Coereba flaveola*). Molt simpàtic però tan descarat que no dubta a picar el sucre de la sucrera de les taules de les

Cyanerpes cyaneus

cafeteries mentre estàs prenent un cafè!

Però si hi ha un grup d'aus neotropicals per antonomàsia aquests són els colibrís. Hi ha un munt d'espècies. No totes vénen a les menjadores però és fàcil comptar més de 10 espècies que sí ho fan. Una altra cosa és saber identificar-les. N'hi ha de petites, mitjanes, més grosses, verdes, morades, groguenques, lluentes, amb baveralls, amb cresta, coal·largs, coacurts, de bec curt, de bec llarg, de bec més llarg i de bec extremadament llarg! I a tot això s'ha d'afegir el dimorfisme sexual que sol ser extrem i sembla que hi ha el doble d'espècies.

Crec que ho podem deixar aquí. Per fer-vos una idea donarem quatre dades. A Costa Rica (51.100 Km²) hi ha descrites quasi mil espècies d'aus entre sedentàries, migrants i hivernants i a l'àrea de Monteverde s'han descrit unes 400. Com us podeu imaginar amb quinze dies a penes pots copsar una mínima part de la riquesa natural de Monteverde. I per la resta del País ja ni en parlem. Com deia n'Eduard Amengual "per conèixer amb un poc de profunditat l'avifauna de Costa Rica has de viure aquí". I no hi puc estar més d'acord.

•

Més que ocells

Per **Mercè Morató**
Dibuixos de Cati Artigues

Els ecosistemes marins de la zona costanera, per més a prop que els tenim, segueixen sent uns grans desconeguts per a la gran majoria de ciutadans de les Illes Balears. Amb aquest article es pretén acostar la mar i el seu valor a tot lector que vulgui estar en remull una estona i disfrutar del divers paisatge submarí que ens envolta i d'alguns dels seus actors més coneguts.

Estem envoltats d'aigües transparents on la llum arriba fins a uns 45 metres de fondària, però l'ambient de més fàcil accés per a tots els observadors de la mar està format pels fons

poc profunds de roca i arena, i en aquests és on amb paciència i ulls ben oberts hi podem veure gran quantitat d'organismes en un espai reduït.

Un dia qualsevol d'estiu, no més amb una careta i un tub podem veure fàcilment alguns dels peixos més freqüents de les nostres costes, sobretot si els sabem cercar al seu hàbitat preferencial, com ara les salpes, oblades, esparralls, donzelles, vaques, etc. Fins i tot si feim un recorregut que combini praderies de Posidonia oceanica, fons de roques i taques de fons arenosos podrem difrutar d'un paisatge submarí

amb gran varietat d'organismes, de formes i de colors.

Si ens endinsam dins una pradera de Posidonia oceanica, no fa falta submergir-se massa per poder observar salpes (Sarpa salpa), esparralls (Diplodus annularis) o vaques (Serranus scriba). Les praderies pareixen un bosc submarí on no hi passa res, però si som capaços d'observar amb deteniment podrem veure un grup de salpes amb el seu cos platejat ple de línies grogues tant característiques menjant, o la taca negra a l'inici de l'aleta caudal d'un esparrall, o una territorial vaca serrana de cap rosat

amb línies fosques i una taca blava ventral visible als adults.

Però no només hi ha peixos als alguers, ja que hi viuen molts organismes, i molts altres hi van a cercar refugi, a alimentar-se

o a reproduir-se. Així, també es poden observar moltes algues i animals adherits a les fulles, els anomenats epífits, com ara briozous o hidrozoous, i amb molta sort també hi podrem veure una estrella de mar de cos pla, que no

sobrepassa els 1,5 cm de diàmetre anomenada Estrella de capità petita (Asterina pancerii), endèmica de la Mediterrània i que s'inclou al Catàleg espanyol d'espècies amenaçades (CAIB, Servei de protecció d'espècies); sense

Peixos a la vorera

Vaca (*Serranus scriba*)

Oblada (*Oblada melanura*)

Donzella (*Coris julis*)

Tord (*Labrus merula*)

deixar de banda l'estrella de mar més coneguda per tots, l'estrella vermella (*Echinaster sepositus*), molt comú a fons rocosos també. Les praderies són també l'espai més propici per a observar alguna nacre (*Pinna nobilis*), un mol·lusc bivalve endèmic de la mediterrània i alhora el més gran, una espècie bioindicadora de la qualitat de l'aigua de gran bellesa i que està catalogada com a Vulnerable pel Catàleg espanyol d'espècies amenaçades i prohibida la seva recol·lecció.

Alguns dels alguers, com els que hi ha entre Eivissa i Formentera, foren declarats l'any 1999 Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO, i al 2006 es va descobrir que una planta de posidònia de la zona és l'organisme viu més gros i vell del món (CSIC).

Es diu que les praderies són la comunitat clímax de la mediterrània, aquelles amb major grau de complexitat i desenvolupament de l'ecosistema.

A més, mirant lluny a la columna d'aigua és segur que podem observar alguna oblada (*Oblada melanura*), de cos pla-

tejat i amb una taca negra envoltada de blanc amb forma de sella a l'inici de l'aleta caudal; que amb menys freqüència també podem veure als alguers i entre les roques.

Un lloc molt interessant per estar una estona amb ulleres i tub són també els fons superficials rocosos, on podem veure molts organismes que cerquen refugi entre les roques o hi viuen fixats. Aquest tipus de fons és ple de peixos de diferents mides que estan constantment pendents de possibles preses, i es on podem veure més fàcilment els colors llampants de la donzella (*Coris julis*) que presenta dues coloracions, una per a les femelles i mascles joves i una per als mascles adults, tot i que són els mascles adults els que solen cridar més l'atenció per la seva coloració verdosa del llom, el ventre blanc o groguenc, i una franja transversal taronja en ziga-ziga; també és habitual als alguers de posidònia. També hi podem trobar algun fadri (*Thalassoma pavo*) de lluents colors, algun tipus de cabot camuflat amb el fons, o fins i tot algun pop roquer (*Octopus vulgaris*), entre molts d'altres.

Les roques són un ambient molt divers i colorit que sempre sorprèn a qui sap mirar amb deteniment, només cal anar alerta on posam els peus per no trepitjar sense voler algun eriçó o alguna anèmona.

Segons la guia il·lustrada essencial de fauna i flora de la mar Mediterrània (Ballesteros & Llobet, 2015), la Mediterrània occidental és més rica en espècies que l'oriental, i a les Illes Balears hi ha zones especialment remarcables com Cabrera, Formentera, els illots de Ponent d'Eivissa i Formentor a Mallorca. I on trobarem amb més facilitat gran part dels peixos citats serà en aquelles zones menys afectades per l'acció antròpica, que solen ser les que contenen major diversitat.

Bibliografia consultada:

Enric Ballesteros i Toni Llobet, 2015. La guia il·lustrada essencial. Fauna i flora de la mar Mediterrània. BRAU.

Servei de protecció d'espècies, Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca: espècies marines protegides.

CSIC. La mar a fons. Guia didàctica.

Salpes (*Sarpa salpa*)

Quadern de camp

Per **Steve Nicoll**

Hortolà menut, *Emberiza pusilla*

Feb 23 S'observa un exemplar d'hortolà menut, *Emberiza pusilla*, a prop de Maó, Menorca, juntament amb un grup d'hortolans de canyet, *Emberiza schoeniclus*. Es mantenen per la zona al manco fins al dia 16 de març. Aquesta espècie és considerada raresa a Espanya. Joan Florit.

Abr 02 S'observa un mascle de papamosques de collar *Ficedula albicollis* a la Vall de Bóquer. Es tracta d'una raresa a Espanya. Hugh Mathews.

Abr 02 Tenim un bon començament de la migració prenupcial: S'observen dos exemplars d'arpella russa *Circus macrourus* el mateix dia, ambdós en migració cap al nord. El primer al Parc Natural de s'Albufera de Mallorca (Esteve Gallardo) i el segon a Cases Velles, Pollença, Mallorca (Lalo Ventoso i Juanjo Bazán). Recentment aquest rapinyaire ha deixat de considerar-se raresa en l'àmbit estatal, quedant sols com a raresa local a Balears.

Arpella russa, *Circus macrourus*

Abr 04 S'anellen dos exemplars de busqueret emmascarat, *Sylvia hortensis*, durant la campanya de migració prenupcial de l'Illa de l'Aire, Menorca. La primera el dia 4 d'abril i la segona el dia 24 d'abril. Aquesta espècie, considerada raresa a Balears, ha estat sempre present durant les darreres campanyes (SOM).

Busqueret emmascarat, *Sylvia hortensis*

Abr 08 Per segona vegada aquest any s'ha citat a Mallorca un possible híbrid que presenta característiques comunes d'agró blanc, *Egretta garzetta*, i d'agró d'escull, *Egretta gularis*. L'observació fou a la Reserva Natural de s'Albufereta, Pollença, Mallorca. Carlos López-Jurado i Xavier Gassó.

Abr 09 Observació d'un busqueret xerraire *Sylvia curruca* al Parc Natural de sa Dragonera, Andratx, Mallorca. Raresa a Espanya. Miguel McMinn.

Egretta garzetta x gularis

XAVIER GASSÓ

Abr 10 Cita d'un ull de bou reietó, *Phylloscopus proregulus*, a Cases Velles, Pollença, Mallorca. Es tracta d'una espècie considerada raresa a Espanya, que cria a Sibèria i passa l'hivern a la zona subtropical d'Àsia. Carlos López-Jurado.

Abr 12 Quarta cita a Mallorca d'àguila pomenàia, *Aquila pomarina*, observada a la Vall de Bóquer, Pollença, Mallorca, per Joe Cockram. Aquest exemplar presentava el plomatge en mal estat. Es tornà a veure pel centre de l'illa, a Sineu, el 26 d'abril (Josep Sunyer). S'ha obert el debat sobre si aquest individu és el mateix que fou observat fa un any a Mallorca, amb un estat de plomatge similar. Raresa a Espanya.

Abr 13 Un exemplar de ferrerico petit, *Periparus ater*, és observat a la Victòria, Alcúdia, Mallorca. Aquesta espècie és considerada raresa a Balears. Maties Rebassa.

Abr 16 Capturat per al seu anellatge una busqueta pàl·lida, *Iduna opaca*, a l'Illa de l'Aire, Menorca. És una espècie considerada raresa a Balears. SOM.

Mai 02 La tercera cita d'arpella russa d'aquesta primavera. Un exemplar a la RN de s'Albufereta, Pollença, Mallorca (Daniel López Velasco).

Busqueta pàl·lida, Iduna opaca

SOM

Àguila pomenàia, Aquila pomarina

JOE COCKRAM

Mai 03 S'observa a Cabrera una femella de passarell carminat *Carduelis erythrurus*. És la primera cita primaveral a Balears d'aquesta espècie, considerada raresa a Espanya (Daniel López Velasco).

Mai 03 Aquest mes ha estat generós pel que fa a l'observació de capsigrany roig, *Lanius collurio*, espècie considerada raresa a Balears. Es va observar un mascle dia 3 a la RN de s'Albufereta, Pollença, Mallorca (Josep Manchado, Biel Bernat i Carlos López-Jurado) i possiblement el mateix que es va tornar a veure a la zona el dia 8 (Cati Artigues, Toni Muñoz, var. obs. anglesos). El 6 de maig es localitza una femella al Port de Pollença (Graham Moffat) i, per acabar, s'anellen dos exemplars, un mascle i una femella, el dia 15 a l'Illa de l'Aire, Menorca (SOM).

Mai 04 En el marc de la campanya d'estudi de la migració prenupcial que es fa a l'Illa de l'Aire, Menorca, es captura una femella de papamosques de collar. Durant els darrers anys es repeteixen les cites d'aquesta espècie a Balears, la qual es considera raresa a Espanya (SOM).

Mai 20 S'observen dos exemplars de llunet, *Carduelis spinus*, a la Vall de Bóquer, Pollença, Mallorca. És una cita tardana d'aquesta espècie, hivernant a Balears. Stewart Betts.

Capsigrany roig, Lanius collurio

SOM

**Aquesta imatge il·lustrava la nostra contraportada
el maig de 2015, demanant la recuperació de la
dignitat en la gestió dels espais protegits**

**Un any (de nou govern) més tard, seguim
esperant que es recuperi el que es va retallar.**

**Ajuda'ns a seguir
pressionant per la dotació
de pressupost i personal
suficient als espais protegits**

Fes-te del GOB!

Entra a www.gobmallorca.com i uneix-te a nosaltres

Es Busqueret, i molts altres continguts ornitològics a www.gobmallorca.com/ornitologia